

פרק 4

תחביר

סוג משפט ותיחום:

מושגים:

- סוג משפט: האם המשפט הוא משפט פשוט, משפט איחוי או משפט מורכב.
- תיחום משפט: סימון גבולותיהם של אברים או פסוקיות.
- משפט פשוט: משפט בסיסי, שאין בו מילות קישור.
- משפט איחוי (או מחובר/מאוחד): שני משפטים פשוטים (או יותר) המחוברים ביניהם באמצעות מילת איחוי.
- משפט מורכב: שני משפטים פשוטים (או יותר) המחוברים ביניהם באמצעות מילת שעבוד.
- מילות איחוי: מילת האיחוי הבולטת ביותר היא ו' החיבור וצירופיה. ו, ואילו, ולמרות זאת, ולכן...
- מילות שעבוד: מילת השעבוד הבולטת ביותר היא ש' הזיקה (ש) וצירופיה. ש, מפני ש, על אף ש, כדי ש, כִּשְׁ...
- אברים: במשפט איחוי החלק שלפני מילת האיחוי נקרא איבר א', והחלק שאחרי מילת האיחוי נקרא איבר ב'.
- פסוקית: במשפט מורכב החלק שאחרי מילת השעבוד נקרא פסוקית. הפסוקית כוללת את מילת השעבוד ומסתיימת בפסיק.
- משפט עיקרי: במשפט מורכב שאר המשפט שאינו פסוקית נקרא משפט עיקרי.

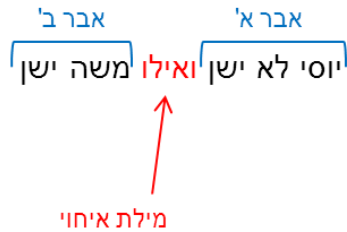
סוג משפט ותיחום:

חוקי סוג המשפט:

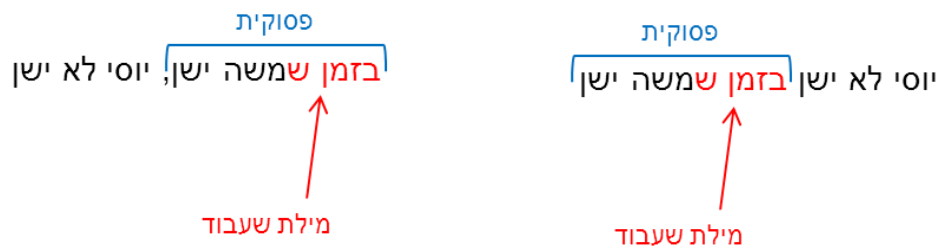
1. סוג המשפט נקבע על פי מילת הקישור שבו.
2. כאשר המשפט מכיל מילת איחוי, הוא משפט איחוי.
3. כאשר המשפט מכיל מילת שעבוד, הוא משפט מורכב.
4. כאשר המשפט אינו מכיל מילת איחוי ולא מילת שעבוד, הוא משפט פשוט.

חוקי תיחום משפט :

1. משפט פשוט אינו מתוחם כלל.
2. במשפט איחוי יש לתחם את האברים. האבר שלפני מילת האיחוי נקרא אבר א', והאבר שלאחר מילת הקישור נקרא אבר ב'.

3. במשפט מורכב יש לתחם את הפסוקית בלבד. הפסוקית נפתחת במילת הקישור ומסתיימת בדרך כלל בפסיק.
4. הפסוקית יכולה להופיע בכל מקום במשפט: בהתחלה, באמצע או בסוף.
5. אין לתחם את המשפט העיקרי.

שאלות:

- 1) לפניכם משפטים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב).
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית:
- פסח מציין את יציאת בני ישראל מעבדות מצרים לחירות שקרתה ביום הראשון לחג.
 - בני ישראל היו בגלות מצרים במשך 210 שנים, ובחלקה השני של התקופה הם הפכו לעבדים.
 - ה' ציווה את משה לדרוש מפרעה לשלח את עם ישראל מארצו כדי לשחרר את העם מעול העבדות.
 - מאחר שפרעה סירב לבקשה, הביא ה' על המצרים את עשר המכות.
 - לאחר מכת בכורות השתכנע פרעה לאפשר לבני ישראל לצאת ממצרים.
 - כעבור זמן קצר חזרו בהם המצרים, והם החלו לרדוף אחר בני ישראל על מנת להשיבם לעבדות במצרים.
 - בעקבות קריעת ים סוף שבה טבעו המצרים, ניצלו בני ישראל.
 - כדי שיציאת מצרים תישמר בתודעה היהודית לדורות, ציוותה התורה לחוג בכל שנה את חג הפסח.
 - בני ישראל לא הספיקו להכין בצק בזמן הבריחה ממצרים, ולכן אנו נוהגים להימנע מאכילת חמץ בימי הפסח עד היום.
 - אף על פי שחלק מהילדים משתעממים בקריאת ההגדה של פסח, כל הילדים מתעוררים לחיים בזמן החיפוש אחרי האפיקומן.

מילות האיחוי ומילות השעבוד:

מילות האיחוי נחלקות ל-3 סוגים:

- מילים המכילות ו החיבור (ו). למשל: ו, ואילו, ואף, ולכן, ובנוסף, ומצד שני, ועם זאת...
- האי' הלוחמת: קבוצת מילים שפותחת באי' ומציינת ניגוד: אבל, אולם, אך.
- ככ"ז: מילות קישור המכילות מאזכר: כן, כך, זאת. למשל: אף על פי כן, למרות זאת, לכן, לפיכך, משום כך, ולאחר מכן, וחוף מזה...

מילות השעבוד נחלקות ל-8 סוגים:

- צירופים הכוללים שי' הזיקה (ש) למשל:
ש, מפני ש, משום ש, כש, לאחר ש, בעוד ש, כדי ש, אף על פי ש, היות ש, במקום ש...
2. ביטויים הכוללים את המילה "אשר", למשל: אשר, כאשר, על אשר...

3. ה' הזיקה 1 – ה' שניתן להחליף בִּשְׁ, למשל: המורה המלמדת בכיתה זו, עובדת על דוקטורט. (המלמדת = שמלמדת).
4. כי וצירופיה, למשל: כי, אם כי, כי אם, אף כי...
5. אִם וצירופיה, למשל: אם כי, כי אם, גם אם...
6. לו וצירופיה, למשל: לו, לולא, אילו, אילולא, אלמלא...
7. מילות שאלה באמצע משפט (לא בתחילת משפט – זה המקום הטבעי שלהן). למשל: שאלתי אותם מה הם מחפשים כאן.
8. דיבור ישיר (ציטוט בין מירכאות), למשל: אמרתי: "אני מעדיף שוקו-בננה".
9. מילות שעבוד נדירות: הואיל ו, פן, לבל, שמא.

משפט איחוי	משפט מורכב
ו, ולכן, ואילו...	ש, מפני ש, כדי ש, כש...
מילות קישור המכילות מאזכר: כך, כן, זאת	אשר, כאשר...
ב: אחר כך, משום כך...	הַשֵּׁ הַרוּחַ הַנוֹשֶׁבֶת בַּלִּילָה קָרָה.
ב: אף על פי כן, לכן, אחרי כן...	כי, כי אם, אם כי...
זאת: על אף זאת, למרות זאת...	אם, גם אם...
קבוצת מילות קישור המתחילות בא' ומביעות ניגוד: אבל, אך, אולם	אילו, אילולא, לולא...
ללא מילות איחוי. ללא מילות שעבוד.	מילת שאלה באמצע משפט
	ציטוט

¹ ראה עוד בשיעור "הידוע".

שאלות:

- 2) לפניכם משפטים מסוגים שונים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב). במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית:
- א. לא הגעתי היום לעבודה כי אני חולה.
 - ב. במקרה של שריפה יש לשבור את החלון בעזרת פטיש.
 - ג. קנינו כרטיס לרכבת, אך הוא נקרע.
 - ד. הקריין הכריז: "תם הטקס".
 - ה. בישראל יש מהגרים מארצות רבות, לעומת זאת בפינלנד אין כמעט מהגרים.
 - ו. התרגיל אשר פתרנו הבוקר בכיתה, קשה יותר מהתרגיל הזה.
 - ז. עם סיום מנוחת הצהריים ממשיכים עובדי "גוגל" בעבודתם עד לשעות הערב המאוחרות.
 - ח. טיפסנו בשביל המוביל אל הפסגה.
 - ט. הבנאים עובדים קשה מאוד, למרות זאת שכרם אינו גבוה.
 - י. במסעדה זו יש מלצרים המזמרים במהלך הגשת האוכל.
 - יא. אני שולט בשפה האנגלית, אולם אני מתקשה להבין את השיחה בין שני הבריטים האלה.
 - יב. הטוקבק הוא תמצית הדמוקרטיה, אבל הדמוקרטיה חייבת להגביל את הטוקבקיסטים.
 - יג. נסו לפתור את התרגיל המופיע בעמוד 10 בחוברת.
 - יד. השכר בשוק ההיי-טק גבוה, עם זאת בכל רגע אתה יכול למצוא את עצמך מחוסר עבודה.
 - טו. כדי לרכוש דירה בישראל נדרשות יותר מ-140 משכורות.
 - טז. שכר המינימום הועלה ל-4,300 ₪, אבל גם המחירים של מוצרי היסוד עולים.
 - יז. לא ברור לי איך אפשר להתקיים משכר כל כך נמוך.
 - יח. מאסירים נשללת הזכות לחירות, אך אסור לפגוע בכבודם.
 - יט. אילו מדינות היו משקיעות יותר בחינוך, היה אפשר לסגור חלק מבתי הסוהר.
 - כ. למרות ההשקעה הרבה בשיקום אסירים רבים מהם חוזרים לבית הכלא.
 - כא. כאשר שיחקתי טניס אתמול בצהריים, נחבטה ידי בחוזקה מהכדור.
 - כב. ידי נשברה במהלך המשחק, למרות זאת המשכתי לשחק.
 - כג. לאחר המשחק נסעתי לאורתופד לבדיקת המצב של ידי.
 - כד. הואיל והרופא הבחין בצילום הרנטגן בשבר בידי, ידי גובסה.
 - כה. אסור לי לשחק בשבועות הקרובים טניס פן השבר לא יתאחה.
 - כו. הרופאים המטפלים בפציעות של ספורטאים נחשבים לרופאים מעולים.
 - כז. בשל השבר ביד ימין שלי אינני יכול לכתוב בבית הספר.
 - כח. את כל המבחנים בזמן הקרוב אעשה בעל פה מכיוון שאינני יכול לכתוב.
 - כט. אני לא יודע איך ניתן הציון למבחן בעל פה.
 - ל. כעבור שלושה שבועות השבר התאחה, לפיכך הגבס הורד מידי סוף כל סוף.

3) לפניכם משפטים משירים עבריים שונים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב). במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית:

- א. יש בי אהבה, והיא תנצח.
- ב. הוא אומר לה: "אני לא עוזב את העיר".
- ג. אני רחוק שוב מהבית חבוש מגבעת של אבי.
- ד. אם תלך אל השוק, תראה אותה בוכה.
- ה. כל העולם כולו גשר צר מאוד, והעיקר לא לפחד כלל.
- ו. שלומית בונה סוכה, על כן היא עסוקה היום.
- ז. איפה ישנם עוד אנשים כמו האיש ההוא?
- ח. היא לא יודעת מה עובר עליי.
- ט. אין לי ארץ אחרת, גם אם אדמתי בוערת.
- י. יש לי חבר שקוראים לו בנימין.

4) לפניכם שלישיות משפטים. המשמעות של כל שלושה משפטים דומה, אך סוגו של כל משפט בשלישייה שונה. ציינו את סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב):

- א. ציינו את סוגו של כל משפט:
 - i. לאחר ההמראה חשתי הקלה.
 - ii. לאחר שהמראנו, חשתי הקלה.
 - iii. המראנו, ולאחר מכן חשתי הקלה.
- ב. ציינו את סוגו של כל משפט:
 - i. עלינו לסייע לאנשים חסרי אמצעים, לשם כך אנו אוספים כסף מבעלי אמצעים.
 - ii. כדי שנוכל לסייע לאנשים חסרי אמצעים, אנו אוספים כסף מבעלי אמצעים.
 - iii. כדי לסייע לאנשים חסרי אמצעים אנו אוספים כסף מבעלי אמצעים.
- ג. ציינו את סוגו של כל משפט:
 - i. החיים קשים, אף על פי כן אני אוהב אותם.
 - ii. על אף הקושי בחיים אני אוהב את החיים.
 - iii. אף על פי שהחיים קשים, אני אוהב אותם.
- ד. ציינו את סוגו של כל משפט:
 - i. בתי המשפט בארץ עמוסים מכיוון שעם ישראל אוהב לריב.
 - ii. עם ישראל אוהב לריב, ומשום כך בתי המשפט בארץ עמוסים.
 - iii. מפאת חיבתו של עם ישראל למריבות בתי המשפט בארץ עמוסים.
- ה. ציינו את סוגו של כל משפט:
 - i. לא נוכל להלוות לך כסף נוסף במקרה של אי פירעון ההלוואה הקיימת במועד.
 - ii. אם ההלוואה הקיימת לא תיפרע במועד, לא נוכל להלוות לך כסף נוסף.
 - iii. ההלוואה הקיימת לא תיפרע במועד, ובמקרה כזה לא נוכל להלוות לך כסף נוסף.

משפט מרובה פסוקיות:

מונחים:

פסוקית מורכבת: פסוקית שבתוכה פסוקית נוספת.
פסוקית פשוטה: פסוקית שאין בתוכה פסוקית נוספת.

חוקי המשפט מרובה הפסוקיות:

1. יכולות להיות מספר פסוקיות במשפט אחד.
2. גם כאשר יש כמה פסוקיות במשפט, אין כל שינוי בכללי התיחום. כל פסוקית נפתחת במילת השעבוד ומסתימת בפסיק.
3. הפסוקיות יכולות להיות בחלקים שונים של המשפט, או פסוקית בתוך פסוקית.
4. חוק הפסוקיות הטורפות: פסוקית **אינה** מסתימת במילת שעבוד של פסוקית חדשה. כמעט תמיד כשתי פסוקיות שוכנות זו ליד זו, הראשונה "בולעת" את השנייה.
5. פסוקית שבתוכה שוכנת פסוקית נוספת נקראת "פסוקית מורכבת".

פסוקית פשוטה פסוקית פשוטה
גם אם נכרת ראשו של מקק, הוא ימשיך לחיות שבועות אחדים **עד ש** ימות ברעב.

פסוקית מורכבת
 פסוקית פשוטה
 היא טענה **כי** ישנם יצורים **החיים** בים המלח.

שאלות:

- 5) לפניכם משפטים מורכבים. בחלקם יש יותר מפסוקית אחת. תחמו את הפסוקיות בכל משפט:
- א. החברים המתינו לנו בזמן שטיפסנו על הסולמות שרשות שמורות הטבע קבעה בנחל.
 - ב. אומרים שלחברת קוקה קולה יש נוסחה סודית שהיא אינה מוכנה לפרסם בשום אופן.
 - ג. מכיוון שלא התייצבת לגיבוש במועד שנקבע לך, לא תוכל להשתתף בו.
 - ד. חברת "וולט דיסני" המייצרת את סרטי האנימציה המפורסמים בעולם, נוהגת להצפין בכל סרט את דמותו של מיקי מאוס.
 - ה. מאחר שאהב מאוד ארנבוניס, הסופר ריצ'רד אדמס כתב ספר שלם העוסק בהרפתקאותיהם הדמיוניות.
 - ו. מי שהיה המורה שלי לפני ארבע שנים, נהג לומר בפתיחת כל שיעור: "קחו לכם חמש דקות להירגע".
 - ז. אם תצום מספר ימים, תדע מהו רעב.

- ח. מי שחווה כישלון, יכול לחוש את טעמה המתוק של ההצלחה.
- ט. בפסק הדין כתבו השופטים: "אנו מרשיעים את הנאשם לאחר שהוא הודה באשמה".
- י. פרויקט מיוחד בארצות הברית גילה כי חלק מהאנשים שהוצאו להורג, היו חפים מפשע.
- יא. במגילת העצמאות שנחתמה ביום הקמת המדינה, נכתב שמדינת ישראל תאפשר לכל היהודים לעלות אליה.
- יב. אילו המדינה הייתה קמה בזמן מלחמת העולם השנייה ייתכן שחלק מהנרצחים בשואה היו ניצלים.
- יג. למשרד הפנים ידוע כמה יהודים עלו עד היום ארצה.
- יד. גם אם החיים בישראל אינם קלים, גלי העלייה לארץ ממשיכים.
- טו. מי שעולה ארצה זוכה לסל הטבות המקלות קצת את הקליטה בארץ.
- טז. אף על פי שיהודים רבים עלו לישראל במהלך השנים, עדיין יש מיליוני יהודים החיים בחו"ל.
- יז. היות שעדיין יש יהודים רבים במדינות רבות בחו"ל, גם כיום ישנם ארגונים העוסקים בהעלאת יהודים לישראל.
- יח. כבר בשנותיה הראשונות של המדינה הוחלט שכדי שהעולים יוכלו להיקלט במדינתם החדשה, יש ללמדם עברית באולפנים שהוקמו לשם כך.
- יט. במהלך השנים היו יהודים אשר כונו "אסירי ציון" שמדינות שונות לא אפשרו להם לעלות לישראל.
- כ. בעיתון נטען שאם כל יהודי העולם יעלו לישראל, סביר שמספר התקריות האנטישמיות בעולם יהיה אפסי.

סוגי משפטים – מתקדם:

יוצאי דופן:

1. גם אם מופיעה ו' החיבור במשפט, המשפט אינו נחשב משפט איחוי כל עוד האברים אינם יכולים לעמוד כל אחד כמשפט עצמאי.
קניתי כלב וחתול = משפט פשוט.
2. ש' הזיקה שאחריה מילת יחס + שם עצם אינה הופכת את המשפט למורכב.
הכלב שבחצר נבח = משפט פשוט.
3. כאשר הפסוקית היא קצרה (פחות מ-3-4 מילים) לא יבוא פסיק בסופה.
4. פסוקית מסתיימת בפסיק או בסוף המשפט רק אם נשאר בלעדיה משפט עיקרי תקין. אם לא, הפסוקית מסתיימת במקום אחר, ללא פסיק.
בית הספר שבו למדתי נסגר = הפסוקית היא: "שבו למדתי" בלבד.

שאלות:

- 6) לפניכם משפטים מסוגים שונים. קבעו מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב). במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב. במשפט מורכב תחמו את הפסוקית:
- א. למרות השקעת מחשבה רבה מצד כולנו לא מצאנו את הפתרון לחידה שבעיתון.
 - ב. כשאמות משהו ממני ימות בך.
 - ג. בתערוכה מוצגים פסלים מתקופת הרנסנס ותמונות מתקופות שונות.
 - ד. המוצב שבראש החרמון הישראלי הותקף מספר פעמים במהלך מלחמת יום הכיפורים.
 - ה. לאחר הגעת הפצועים לבית החולים וקבלת טיפול ראשוני בחדר המיון הוכנסו חלקם לחדרי הניתוח, וכעת מצבם יציב.
 - ו. המשטרה עצרה מספר עבריינים העומדים בראש משפחות פשע לאחר קבלת מידע מודיעיני מהימן.
 - ז. בכל ביצה שבקן ישן לו אפרוח זעיר, ולכן אל תעירו אותו.
 - ח. המשחקים המאתגרים בליגה הבכירה והמאבק על העפלה לגמר הגביע עייפו מאוד את הקבוצה.
 - ט. אחרי שהפיראטים השתלטו על הספינות שבמערב אפריקה, הם הופתעו לגלות שאין בהן סחורות יקרות ערך.
 - י. במסמך צוין שהחברה תאפשר לכל בעלי המניות המעוניינים בכך למכור את מניותיהם.

קשרים לוגיים:

הגדרות בסיס:

קשר לוגי: קשר הגיוני המתקיים בין שני חלקים במשפט או בין שני משפטים. על פי רוב קשר לוגי מבוטא באמצעות מילות הקישור.

מילות הקישור: מילים המבטאות את סוג הקשר הלוגי שבין שני חלקי משפט או בין שני משפטים.

רשימת הקשרים הלוגיים העיקריים:

זמן.

השוואה.

סיבה ותוצאה.

תנאי.

ויתור והסתייגות (ניגוד).

מטרה (תכלית).

הקשרים הלוגיים הבולטים ביותר:

סיבה ותוצאה: העכבר ברח כי החתול רדף אחריו.

ויתור והסתייגות: העכבר ברח על אף שאף חתול לא רדף אחריו.

שאלות:

1) לפניכם משפטים ובהם קשרים לוגיים שונים. ציינו את הקשר הלוגי המופיע בהם. סמנו את המילה שיוצרת את הקשר הלוגי:

- א. לבשתי מעיל כי מזג האוויר התקרר מאוד.
- ב. חתולי רחוב נוהגים לחטט בפחים, ולכן הם עלולים להעביר מחלות.
- ג. אף על פי שנסעתי הרחק, אני חושב עליך כל הזמן.
- ד. הבצורת הקשה נובעת מאקלים מדברי.
- ה. לא יתקיימו היום לימודים בגלל הגשם.
- ו. השקעתי מאמצים רבים בעבודה, ולמרות זאת עשיתי כמה טעויות.
- ז. על אף המרחק בין בתיהם התיידדו דני וציון.
- ח. הקור גורם ליובש בעור.
- ט. גם אם קשה לך, אל תתייאש.
- י. הודות לשיפור במצבנו הכלכלי יכולנו לנסוע לנופש בחו"ל.
- יא. אמשיד לעבוד עד סוף ימיי גם במקרה של זכייה בלוטו.
- יב. למרות התנגדותה של ישראל נחתם הסכם הגרעין בין איראן ובין המעצמות.
- יג. הטמפרטורה בהרי אילת טיפסה ל-45 מעלות צלזיוס, ובעקבות זאת הורה המפקד על ביטול הניווט שעמד להיערך באזור.

יד. חלק מהמחלות נובעות מלחץ נפשי.
טו. הואיל וחתמת על החוזה, תצטרך לשלם את לצד השני את הסכום שהוא דורש.

ששת הקשרים הלוגיים:

חוקי הקשרים הלוגיים:

- כל קשר לוגי יכול להתבטא במגוון מילות קישור שיוצרות מגוון סוגים של משפטים.

דוגמאות:

מורכב	איחוי	פשוט	
נכנסתי לבית <u>בגלל</u> הגשם.	ירד גשם <u>ולכן</u> נכנסתי לבית.	נכנסתי לבית <u>כי</u> ירד גשם.	סיבה ותוצאה
<u>על אף</u> שירד גשם, יצאתי מהבית.	ירד גשם <u>אבל</u> יצאתי מהבית.	<u>למרות</u> הגשם יצאתי מהבית.	ויתור והסתייגות
נבחנו על החומר <u>כדי</u> שיינתנו לנו תואר.	רצינו תואר <u>ולשם כך</u> נבחנו על החומר.	נבחנו על החומר <u>בשביל</u> התואר.	תכלית
<u>אם</u> תהיה אזעקה, רוצו למרחב המוגן.	-	<u>במקרה של</u> אזעקה יש לרוץ למרחב המוגן.	תנאי
<u>לאחר</u> שירד גשם יצאנו החוצה.	ירד גשם <u>ואחר כך</u> יצאנו החוצה.	<u>לאחר</u> הגשם יצאנו החוצה.	זמן
<u>כשם</u> שירד גשם בישראל, <u>כך</u> יורד גשם במצרים.	בישראל ירד גשם <u>ואילו</u> במצרים היה חם.	<u>בניגוד למצרים</u> , בישראל ירד גשם.	השוואה

- המילים בזכות והודות ל משמשות רק לציון סיבה למאורע חיובי.
- המילים בגין ובעטיו של משמשות רק לציון סיבה למאורע שלילי.
- בקשר הלוגי "ויתור והסתייגות" מבנה המשפט קובע איזה מן החלקים כותב המשפט מבקש להדגיש.

הבחנה בין קשרים לוגיים דומים:

חוקי ההבחנה בין קשרים לוגיים דומים:

- בכל מקרה הקשר הלוגי מבוטא באמצעות מילות הקישור המאפיינות אותו.
- סיבה ותוצאה – האירוע שבמשפט נובע מאירוע שקדם לו.
תכלית – האירוע שבמשפט נועד לממש אירוע שעדיין לא היה.

3. תנאי – אין וודאות שהמאורע יתרחש. זמן (בעתיד) יש וודאות שהמאורע יתרחש.
4. מילות קישור מבלבלות :
תנאי : אם, במקרה של, אילו.
וויתור : אם/במקרה של + מילה נוספת (גם אם, אם כי, כי אם, גם במקרה של)
השוואה : ואילו.

שאלות:

- 2) לפניכם מספר משפטים מורכבים. ציינו באיזה מהם הקשר הלוגי הוא של ויתור :
- יהודים רבים המשיכו לקיים את מצוות הדת היהודית בזמן השואה.
 - בחינת הבגרות במתמטיקה נחשבת לאימת התלמידים, לעומת זאת בחינת הבגרות בלשון עברית מפחידה הרבה פחות.
 - רובם המכריע של תלמידי ישראל עוברים את בחינת הבגרות בלשון עברית, ומספר המצטיינים בבחינה זו נמוך יחסית.
 - גם אם נשקיע את כל מרצנו וכספנו בחברה, לא נוכל להתחרות בענקית המחשבים האמריקנית.
- 3) לפניכם משפטים ובהם קשרים לוגיים שונים. ציינו את הקשר הלוגי המופיע בהם. סמנו את המילה שיוצרת את הקשר הלוגי :
- הכלב שלי אוהב דוגלי, אך הוא אינו נוגע בבונזו.
 - אם תיסעי לאילת, נוכל להיפגש שם.
 - את שכר חברי הכנסת לא קובעת הממשלה, אלא הכנסת.
 - דפוק על הדלת לפני כניסתך.
 - יוסף המספר השתמש בתנועות ידיים כדי לרתק את קהל המאזינים שלו.
 - קולומבוס גילה את אמריקה, אבל אומות שלמות חיו בה מאות שנים לפניו.
 - מי מתנדב להישאר שבת כדי שחייל אחר יוכל לצאת?
 - דני גבוה ואילו ציון נמוך.
 - אילו ציון היה ישן יותר בילדותו, הוא היה גבוה יותר מדני.
 - ננסה להעמיס את האופניים על גג המכונית כאשר נגיע הביתה.
 - עכבר עכבר היזהר, פן החתול יבוא מהר.
 - במקרה של אזעקת אמת תישמע אזעקה.
 - כשמחירי הדירות ירדו, יעלה חינוך רחב על שפתנו של שר האוצר.
 - בשביל להגיע לפסגת ההר יש להצטייד בבלוני חמצן ובמזון רב.

- 4) קבעו את סוגו התחבירי של כל משפט. קבעו מהו הקשר הלוגי שמתקיים בכל משפט ומהי המילה שמבטאת את הקשר הלוגי:
- המסיבה תידחה לשבוע הבא עקב הגשמים.
 - מכיוון שיורדים גשמים, תידחה המסיבה לשבוע הבא.
 - ברחבי הארץ היעלים נתפסים כחיית בר נחמדה, ואילו במצפה רמון הם גורמים נזק מתמשך לגינות הביתיות.
 - הנורבגי אָפֶּל, שאחראי לאחת מפריצות הדרך המתמטיות הגדולות, נפטר ימים ספורים לאחר שקיבל הכרה בתגליתו.
 - כשם שאין בית המשפט מתנגד לרעיון, כך הוא אינו תומך בו.
 - אף על פי שהמתמטיקה שנואה על חלקים רבים בציבור, יש לנו חושים מתמטיים בסיסיים שאנו משתמשים בהם מהרגע שנולדנו.
 - יש סיכוי שמחירי הטיסות יוזלו בעוד מספר ימים, ובכל זאת החלטנו לרכוש כרטיס טיסה כבר עכשיו.
 - כדי להצליח להתמודד עם מחלה קשה צריך חוסן נפשי.
 - אם יש לך חוסן נפשי, תצליח להתמודד עם המחלה הקשה.
 - גם אם תיטול תרופות לא ניתן להבטיח שהמחלה לא תחזור.
 - יא. טיסתנו לברזיל התעכבה בשלוש שעות בשל התראה על מטען בנמל התעופה.
 - יב. על אף שהסניגור חקר את העד הראשי במשפט במשך שעות רבות, תמימות, הוא לא הצליח למצוא אפילו סדק קטן בעדות שמסר העד.
 - יג. גי. קיי. רולינג חיזרה אחרי הוצאות ספרים רבות עד שנמצא מי שהסכים לפרסם את הספר הראשון בסדרת "הארי פוטר".
 - יד. כשיגיע תורי להיכנס, אומר למפקד הפלוגה שאני מבקש לעבור לצנחנים.
 - טו. אין לי מספיק מילים בשביל להודות לך.
 - טז. כשהתותחים רועמים, המוזות שותקות.
 - יז. עברת את המבחן המעשי בנהיגה בזכות המורה המצוינת גלית.

- 5) לפניכם מספר משפטים:
- למרות שהוא אוהב את הארץ, הוא אינו ימני.
 - למרות אהבת הארץ שלו, הוא אינו ימני.
 - הוא אוהב את הארץ, ולמרות זאת אינו ימני.
- הקיפו במעגל את ההיגד הנכון:
- המשפטים מביעים קשר לוגי של ויתור והסתייגות, אך סוגם התחבירי שונה.
 - 3 המשפטים מביעים קשרים לוגיים שונים (ויתור והסתייגות, תנאי, תכלית), אך סוגם התחבירי זהה.
 - 3 המשפטים מביעים אותו קשר לוגי וסוגם התחבירי זהה.
 - 3 המשפטים שונים בקשר הלוגי וגם בסוגם התחבירי.

- 6) לפניכם שלושה משפטים. קראו אותם וענו על הסעיפים שאחריהם:
- I. גם במקרה של קואליציה יציבה יחסית קשה לראש הממשלה בישראל לנהל את המדינה.
 - II. אילו ראש הממשלה היה נבחר בבחירות ישירות, כוחו היה רב יותר.
 - III. אם ראש הממשלה רוצה להקדים את הבחירות, הוא יכול לעשות זאת.
- א. איזה משפט יוצא דופן מבחינת הקשר הלוגי?
ציינו את הקשר הלוגי שלו ואת הקשר הלוגי המשותף לשני המשפטים האחרים.
- ב. מהו הסוג התחבירי של המשפט היוצא דופן?

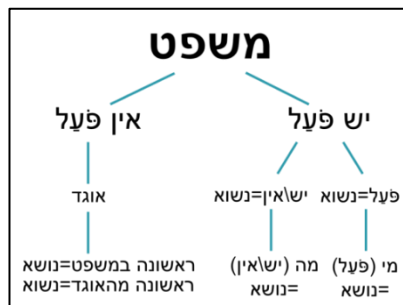
תפקידים תחביריים:

מושגי בסיס:

- תפקיד תחבירי:** תפקידה של כל מילה בנפרד ברצף המשפט.
נושא: הדבר שעליו המשפט מדבר. הילד קפץ למים.
נשוא: מה שרוצים להגיד על הנושא. הילד קפץ למים.
אוגד: מילה המחברת בין נושא לנשוא שמני. בעיקר: הוא, היא, הם הן. הילד הוא חכם.

חוקי זיהוי הנושא והנשוא:

1. מומלץ להתחיל בזיהוי הנושא.
2. במשפט שיש בו פועל:
 - א. הנושא הוא הפועל: דני אכל ביצה.
 - ב. גם מילת השלילה מצטרפת לנשוא: דני לא אכל ביצה.
 - ג. הנושא הוא התשובה על השאלה: מי (פועל)? מי אכל? דני.
3. במשפט שיש בו יש/אין:
 - א. הנושא הוא יש/אין: יש לנו תיש.
 - ב. הנושא הוא התשובה על השאלה: מה יש/אין? מה יש? תיש.
4. במשפט שאין בו פועל ולא יש/אין:
 - א. מחפשים אוגד (הוא, היא, הם, הן): הילד שלי הוא חכם מכולם.
 - ב. המילה הראשונה באגף שמיימין לאוגד = נושא. הילד שלי הוא חכם מכולם.
 - ג. המילה הראשונה באגף שמאל לאוגד = נשוא. הילד שלי הוא חכם מכולם.
5. בכל שאלה הנוגעת בתפקידים תחביריים, יש לזהות קודם כל את הנושא והנשוא של המשפט ורק אחר כך לעבור למילה המודגשת בקו.

נושא ונשוא – חוקי הנושא:

חוקי זיהוי הנושא:

1. הנושא אינו מי שמבצע את הפעולה במשפט, אלא מי שהפועל מדבר עליו. הדלת נסגרה על ידי עמנואל. הדלת = נושא.
2. כאשר לא מוצאים במשפט מילה מיוחדת שהיא נושא, הנושא טמון בתוך הנושא. אכלתי ביצה. אכלתי = נושא + נושא.
3. בצורת הציווי הנושא תמיד טמון בתוך הנושא. צא מהבית! צא = נושא + נושא.
4. במשפטי שאלה יש להחליף את מילת השאלה בתשובה אפשרית. תפקיד מילת השאלה כתפקיד התשובה לה. מי אכל את הביצה? דני אכל את הביצה. דני = מי = נושא.
5. חוק הנושא הסנוב: לפני הנושא לעולם לא תבוא מילת יחס (מילת יחס = את, ב, על, של, אחרי ועוד).

נושא ונשוא – זיהוי הפועל במשפט:

חוקי זיהוי הפועל במשפט:

1. המאפיין העיקרי של פועל הוא שפועל משתנה בהתאם לזמן המשפט: עבר, הווה או עתיד. אתמול דני אכל ביצה – מחר דני יאכל ביצה.
2. מילים הדומות לפועל אך אינן פועל:
 - א. שם פעולה: ביקרתי את דני בזמן האכילה.
 - ב. שם פועל: שכנעתי את דני לאכול ביצה.
 - ג. צורת הבינוני: הנחש אוכל הביצים נפוץ באפריקה.

שאלות:

- 1) לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם את הנשוא ואת הנושא:
- א. חוקרים רבים עסקו בנושא הלחץ הנפשי.
 - ב. לחץ נפשי משפיע על הגוף באופנים רבים.
 - ג. לחץ נפשי הוא סיבה נפוצה למחלות לב.
 - ד. גם מחשבותינו מושפעות מן הלחץ.
 - ה. יש ללחץ גם יתרונות מסוימים.
 - ו. אנשים מסוימים מתעוררים במצבים של לחץ.
 - ז. ללחץ יש השפעה על חוש הריח.
 - ח. מי גילה לנו זאת?
 - ט. צוות חוקרים בראשות פרופ' וון לי הציג לקבוצת אנשים תמונות מזעזעות של אסונות.
 - י. פרופסור וון לי הוא חוקר באוניברסיטה אמריקנית.
 - יא. לקבוצת האנשים הזו הוגשו מספר ריחות.
 - יב. חברי הקבוצה החשיבו גם ריחות נעימים למסריחים.
 - יג. מה הן מסקנות המחקר?
 - יד. לאדם לחוץ מאוד אין יכולת להריח ריחות נעימים.
 - טו. בעת לחץ מנגנון הריח מופקע לחלוטין לטובת מנגנון עיבוד הרגש.
 - טז. מה קורה לחוש הריח של פסיכופתים?
 - יז. פסיכופת הוא אדם בעל נטייה נפשית חמורה להרע לאחרים.
 - יח. חוקרים מאוניברסיטת מק'קווארי באוסטרליה מיפו 79 אנשים כפסיכופתים.
 - יט. לאנשים אלו נערכו מבדקי ריח בידי החוקרים.
 - כ. ממצאי המחקר מפורטים במשפטים שלמטה.
 - כא. חוש הריח בקרב פסיכופתים פגום עד בלתי קיים.
 - כב. בעיני פסיכופתים רבים אין הבדל בין ריחות שונים.
 - כג. חוש הריח קשור למוח.
 - כד. ליקוי מוחי משמעותי הוא הסיבה להתנהגות פסיכופתית.
 - כה. הליקוי המוחי בקרב הפסיכופתים גרם לליקוי בחוש הריח שלהם.
- 2) לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם את הנשוא ואת הנושא:
- א. בעיית העלייה במחירי הדיור ברחבי הארץ הוצגה בידי נציג איגוד הקבלנים.
 - ב. על העיר ירושלים נאבקו לאורך ההיסטוריה עמים רבים.
 - ג. מי זכה בתחרות האולימפית לזריקת כדור ברזל?
 - ד. עיקרון חשוב במשטר דמוקרטי הוא שמירת זכויות האדם של המיעוטים השונים במדינה.
 - ה. הכינו לקראת השיעור הבא מצגת על תופעת צריכת האלכוהול בקרב בני הנוער בחברה הישראלית.
 - ו. לצבא האמריקני יש יחידות עילית למלחמה בטרור העולמי.
 - ז. מה השעה?

- ח. המושבות הראשונות נתמכו בידי הברון רוטשילד כדי למנוע את התמוטטות הרעיון של פרנסת יהודים מעמל כפיהם.
- ט. מטרתו העיקרית של האתר היא להביא את תלמידי החטיבה העליונה להצלחה בבחינות הבגרות בלשון עברית.
- י. עם סיום מסע הבחירות התברר גודל הכישלון של סקרי הבחירות בניבוי תוצאות האמת.
- יא. נטילת ידיים לפני הארוחה היא מצווה ביהדות.
- יב. מדבר סקר תרחק.
- יג. בשנת 1952 ויתר אלברט איינשטיין על הצעתו של דוד בן גוריון לשמש נשיא מדינת ישראל.
- יד. לישראל אין שדות נפט.
- טו. עיסוקו של הבורסקאי הוא עיבוד עורות.
- טז. המתמודדת לנשיאות ארצות הברית מטעם המפלגה הדמוקרטית היא רעייתו של הנשיא לשעבר ביל קלינטון.
- יז. בעקבות חשיפת רשת ריגול יהודית במצרים החליט דוד בן גוריון לאסור יציאת לוחמים יהודים למשימות מעבר לגבול.
- יח. לאחר הצלחתי באולימפיאדת הפיזיקה הבינלאומית רציתי ללמוד בטכניון.
- יט. אין לנו יכולת להתמודד עם הפערים החברתיים הגדולים במדינה.
- כ. לאחר סיום ניתוח המשפטים בתחביר הוא התעייף.

נושא ונושא – במשפט איחוי ובמשפט מורכב:

- עקרון ניקוי השולחן:
כאשר אנו עוסקים במילה ספציפית, רק סביבתה הקרובה מעניינת אותנו.
עלינו להתעלם מכל חלק במשפט שאינו נמצא אֶתה תחת אותו ה"גג"
(אותו האיבר/אותה הפסוקית).

שאלות:

- 3) לפניכם משפטים מסוגים שונים (פשוט, איחוי ומורכב).
אם המשפט פשוט, מצאו את הנושא ואת הנושא שלו.
במשפט איחוי תחמו את איבר א ואת איבר ב, ומצאו בכל אחד מהם נושא ונושא. אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית או הפסוקיות ומצאו נושא ונושא מחוץ לפסוקית (כלומר, במשפט העיקרי):
- נפוליאון הכריז: "המדינה היא אני".
 - דע מאין באת.
 - בשל תנאי מזג האוויר הקשים בקיץ בקטאר ייערך המונדיאל בחודשי החורף.
 - היועץ המשפטי לממשלה הגיש נגד השר אריה דרעי כתב אישום, ובעקבות זאת התפטר השר מתפקידו.
 - לא ידעתי מה יקרה בסוף הסרט.

- ו. תרגול רב של שאלות ברמות קושי שונות הוא תנאי חיוני להצלחה בבחינות במתמטיקה.
- ז. המדבקה "חינוך זול עולה לנו ביוקר" מודבקת על מכוניות של מורים רבים בישראל.
- ח. אהוד מנור הוא מגדולי הפזמונאים בישראל, והוא הותיר אחריו מאות שירים מפורסמים.
- ט. גם במקרה של אי תשלום חשבונות מים אין לחברות המים סמכות לנתק את זרם המים לביתו של החייב.
- י. אם תזכרו באיזה צד של הלחם מרוחה החמאה, תצליחו בחיים.
- יא. היום בוטלו שיעורי הספורט בידי המזכירות כי המורים לחינוך גופני יצאו לטיול שנתי עם כיתות י"ב.
- יב. עקב גל החום בארץ ובגלל מחסור במזגנים בחלק מכיתות הלימוד בבית הספר החליטה ההנהלה על סיום הלימודים בשעות שלפני הצהריים.
- יג. עוד לא אבדה תקוותנו בת 2000 השנים להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון.
- יד. לך אל הנמלה וראה את דרכיה.
- טו. מטח הטיילים הפוקד את צפון הארץ הביא לגל ביטולים של הזמנות בצימרים ובבתי המלון.
- טז. המטבע שבקרקעית הבריכה נראה גדול יותר מגודלו האמתי הודות לשבירת קרני האור במים.
- יז. תדע כל אם עבריה שגורל בניה מסור בידי מפקדים ראויים.
- יח. אף על פי שישראל נחשבת מעצמה בתחום הגידו, עדיין צפויה לנציגינו באולימפיאדה בענף זה התמודדות קשה ביותר עם יריבים ממדינות שונות.
- יט. המשפט "אם אין לחם, תאכלו עוגות" מיוחס למארי אנטואנט.
- כ. גם אם אחסוך כסף כל חיי, הסיכוי שארכוש דירה בכוחות עצמי, קטן מאוד.

נושא ונשוא – נושא סתמי:

מושגי בסיס:

נושא סתמי: נושא שהמשפט מטשטש ואינו מוסר לנו מיהו.

חוקי הנושא הסתמי:

1. כאשר אנו שואלים: "מי (פועל)?" אך במשפט אין תשובה לכך, מדובר בנושא סתמי. במקרה כזה נכתוב מעל הנשוא: נושא סתמי + נשוא. חוזרים הביתה! חוזרים = נושא סתמי + נשוא.
2. יש שלושה דגמים של נושא סתמי:
 - א. פועל ברבים: חוזרים הביתה! חוזרים = נושא סתמי + נשוא.
 - ב. פועל סביל: מדובר באסון טבע של ממש. מדובר = נושא סתמי + נשוא.
 - ג. נושא מוזכר אך לא ברור - מישהו, משהו, פלוני, אלמוני, איש אחד, אנשים, רבים: מישהו חושב עלייך. מישהו = נושא סתמי.

3. כינוי גוף [אני, אתה, הוא, הם וכו'] אינו נושא סתמי אלא נושא רגיל.
4. מטרות השימוש בנושא סתמי:
- א. מאפשר להתרכז בפעולה עצמה ולהסיט את תשומת הלב ממבצע הפעולה.
- ב. שימוש בנושא סתמי מסוג פועל ברבים מקובל גם כדי להעניק למשפט אמינות ותוקף כללי: "הלילה לא הולכים לישון".

שאלות:

- 4) לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם נושא ונושא:
- א. במשרד החינוך רוצים בצמצום הפערים בין הפריפריה למרכז.
- ב. אתמול קנו לי סוף סוף מחשב נייד.
- ג. רק דגים מתים שוחים עם הזרם.
- ד. מדוע הם כל כך מרעישים בזמן שיעורי מתמטיקה?
- ה. ברדיו הודיעו על פתיחת עונת הרחצה בחופי הים.
- ו. בעוד שבוע יוכרז על סיום מבצע המכירות המיוחד.
- ז. אין משיחין בשעת הסעודה.
- ח. איך הם לא מתביישים?
- ט. קדימה צעד!
- י. לאחר סגירתם של מפעלים רבים בפריפריה בשל העברת הייצור למזרח הרחוק יוחלט היום על השקעה ממשלתית רחבה בפיתוח מקומות תעסוקה בעיירות הפיתוח.
- יא. במשך שנים רבות הוצגה התערוכה של אמן זה במוזיאון הלאומי לאומנות.
- יב. איננו מגישים מזון מעובד במסעדה זו.
- יג. איזו תכנית מקרינים היום בערוץ 2?
- יד. מישהו לקח את הדברים שלי מכאן.
- טו. לא הזמנתם מקום במסעדה זו.

נושא ונושא – משמעויות יש ואין:

חוקי משמעויות יש/אין:

1. למילה "יש" יכולות להיות שתי משמעויות:
- א. קיים: יש בעולם אהבה.
- ב. צריך: יש להיאבק בפשע המאורגן.
2. למילה "אין" יכולות להיות שתי משמעויות:
- א. לא קיים: אין אדם שהגיע לשמש.
- ב. אסור: אין לעשן כאן.

3. אם אחרי המילה יש/אין מופיע שם פועל (לשלוח, לזרוק, להחליט...), המשמעות היא צריך/אסור.

4. אם אחרי המילה יש/אין מופיעה כל מילה אחרת, המשמעות היא קיים/לא קיים.

משלימים במשפט:

הקדמה:

1. לאחר שזיהינו את הנשוא והנושא שבמשפט, אנו יכולים לגשת אל המילים המודגשות בקו.

2. עלינו לערוך לכל מילה שתי בדיקות על מנת לגלות את תפקידה התחבירי. הבדיקות הן:

א. בדיקה א': האם תפקיד המילה הוא משלים שם או משלים פועל.

ב. בדיקה ב': אם משלים שם, האם לוואי או תמורה.
אם משלים פועל, האם מושא או תיאור.

משלימים במשפט – משלים שם ומשלים פועל:

מושגי בסיס:

משלים פועל: מילה המספקת פרטים נוספים על אודות הפועל/שם הפועל שבמשפט.
משלים שם: מילה המספקת פרטים נוספים על אודות אחד משמות העצם שבמשפט.

חוקי משלים השם ומשלים הפועל:

1. בודקים האם המילה מתקשרת לפועל/שם הפועל שבמשפט או לא:

אם כן = משלים פועל (מ"פ).

אם לא = משלים שם (מ"ש).

החתול קפץ מן הגג של הבניין הגבוה.

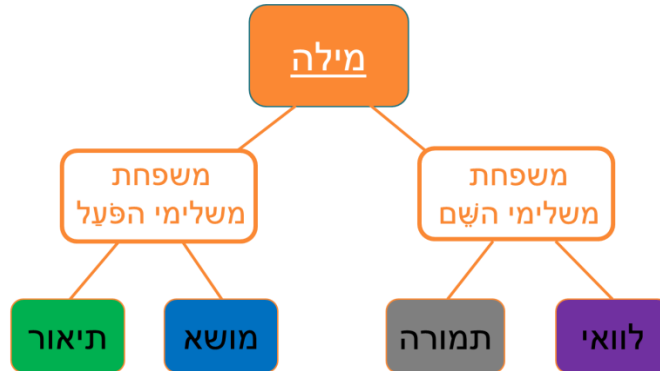
קפץ מן הגג = אפשרי = מ"פ.

קפץ הגבוה = לא אפשרי = מ"ש.

2. חוק המשמ"שים: משלים שם (מ"ש) צריך שם! ככלל, מ"ש מופיע לאחר שם העצם שהוא משלים. לכן מילה הנמצאת בראש המשפט או מיד לאחר פועל, אינה יכולה להיות מ"ש. בבאר שבע גרה אחותי. בבאר שבע = מ"פ.

3. לפעמים לא ברור כל כך אם המילה מתקשרת לפועל או לא. במקרה כזה יש להעמיד את שתי האפשרויות זו מול זו: האם המילה מתקשרת למילים שלפניה או לפועל?

דודי מאמריקה הגיע היום לתל אביב.
הגיע מאמריקה/דודי מאמריקה = מ"ש.

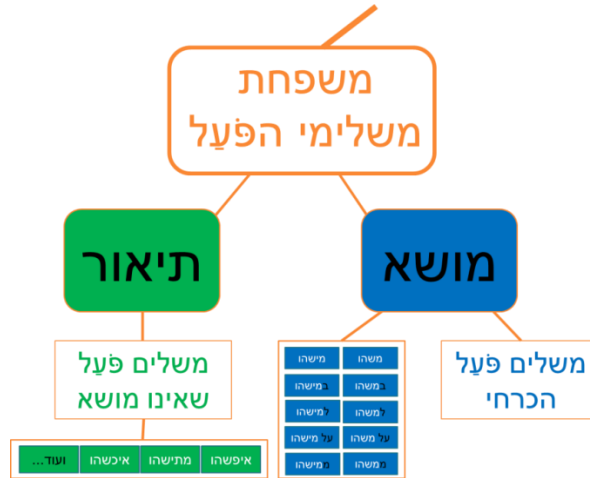
משלימים במשפט – מושא ותיאור :

מושגי בסיס :

מושא : מילה שדרושה להצגת הפעולה עצמה נקראת מושא.
בלי המושא הפועל במשפט אינו מוצג בשלמות. דני אכל ביצה.
תיאור : מילים שמתארות את הרקע לפעולה נקראות תיאור.
למעשה, כל משלים פועל שאינו מושא הוא תיאור. דני אכל ביצה בלילה.

חוקי המושא והתיאור :

1. משלים פועל - מילה המתקשרת לפועל – יכול להיות מושא או תיאור.
2. מילה היא מושא באחד משני המקרים הבאים :
 - א. המשפט אינו יכול להתקיים בלעדיו.
הנהג לקח את הילדים = מושא.
 - ב. ניתן להחליפה באחת המילים הבאות (בלע"ם ה-0) : מישהו/משהו, במישהו/במשהו, למישהו/למשהו, על מישהו/על משהו, ממישהו/ממשהו.
דני ברח מהמפלצת = דני ברח ממשהו = מושא.
3. כל מילה שאינה מושא, היא תיאור. בדרך כלל יהיה ניתן להחליפה באחת המילים הבאות : איפשהו, מתישהו, איכשהו, או בצירוף ארוך (שאינו בלע"ם ה-0) : לפני משהו, בגלל משהו, אצל מישהו וכדומה.
התעוררתי בחמש בבוקר = התעוררתי מתישהו = תיאור.
העדפתי לא לנהוג בגלל העייפות = תיאור.

משלימים במשפט – לוואי ותמורה:

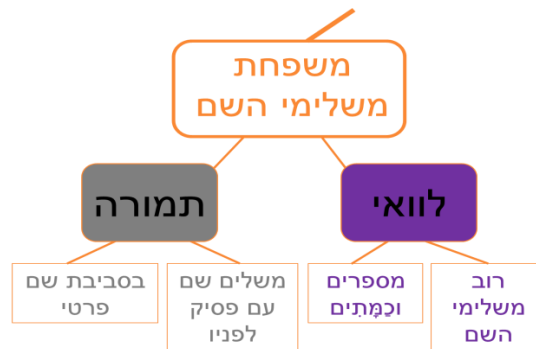
מושגי בסיס:

לוואי: מילה המפרטת ומספקת מידע נוספת לגבי שם עצם כלשהו המוזכר במשפט. הילד החכם.

תמורה: שם אחר לשם עצם כלשהו שהוזכר במשפט. שופט בית המשפט העליון, חיים כהן.

חוקי הלוואי והתמורה:

1. משלים שם – מילה שמתקשרת לשם עצם כלשהו במשפט – יכול להיות לוואי או תמורה.
2. משלים שם הוא לוואי כל עוד לא הוכח אחרת.
3. מספרים במשפט הם תמיד לוואי. חמשת הילדים נהנו מאוד. חמשת = לוואי.
4. גם מילים שמציינות כמויות (למשל: כל, חלק מ-, רוב, כמה) – הן תמיד לוואי. כל הילדים נהנו מאוד. כל = לוואי.
5. משלים שם הוא תמורה באחד מן המקרים האלו:
 - א. כאשר הוא מופרד בפסיק מן המילה שלפניו. חיים כהן, שופט בית המשפט העליון, יצא לגמלאות. שופט בית המשפט העליון = תמורה.
 - ב. כאשר מופיע שם פרטי לדבר שמוזכר גם בכינוי, השני מביניהם הוא תמורה. נולדתי בעיר מטולה. מטולה = תמורה.

משלימים במשפט ללא פועל:

חוקי המשלימים במשפט ללא פועל:
 ככלל, במשפט ללא פועל אין גם משלימי פועל. לכן המילים שאינן נושא, נושא או אוגד יכולות להיות רק לוואי או תמורה.
 חיים כהן הוא שופט בית המשפט העליון. בית המשפט = לוואי.

שאלות:

- 1) לפניכם משפטים פשוטים. אלה משפטים שכבר מצאתם בהם נושא ונושא. נתחו את המילים המסומנות בקו (אחרי שתמצאו שוב את הנושא ואת הנושא):
- חוקרים רבים עסקו בנושא הלחץ הנפשי.
 - לחץ נפשי משפיע על הגוף באופנים רבים.
 - לחץ נפשי הוא סיבה נפוצה למחלות לב.
 - גם מחשבותינו מושפעות מן הלחץ.
 - יש ללחץ גם יתרונות מסוימים.
 - אנשים מסוימים מתעוררים במצבים של לחץ.
 - לחץ יש השפעה על חוש הריח.
 - מי גילה לנו זאת?
 - צוות חוקרים בראשות פרופ' וון לי הציג לקבוצת אנשים תמונות מזעזעות של אסונות.
 - פרופסור וון לי הוא חוקר באוניברסיטה אמריקנית.
 - לקבוצת האנשים הזו הוגשו מספר ריחות.
 - חברי הקבוצה החשיבו גם ריחות נעימים למסריחים.
 - מה הן מסקנות המחקר?
 - לאדם לחוץ מאוד אין יכולת להריח ריחות נעימים.
 - בעת לחץ מנגנון הריח מופקע לחלוטין לטובת מנגנון עיבוד הרגש.
 - מה קורה לחוש הריח של פסיכופתים?
 - פסיכופת הוא אדם בעל נטייה נפשית חמורה להרע לאחרים.
 - חוקרים מאוניברסיטת מק'קווארי באוסטרליה מיפו 79 אנשים כפסיכופתים.

- יט. לאנשים אלו נערכו מבדקי ריח בידי החוקרים.
 כ. ממצאי המחקר מפורטים במשפטים שלמטה.
 כא. חוש הריח בקרב פסיכופטים פגום.
 כב. חוש הריח קשור למוח.
 כג. ליקוי מוחי משמעותי הוא הסיבה להתנהגות פסיכופתית.
 כד. הליקוי המוחי בקרב הפסיכופטים גרם לליקוי בחוש הריח שלהם.

- (2) לפניכם משפטים פשוטים. אלה משפטים שכבר מצאתם בהם נשוא ונושא. נתחו את המילים המסומנות בקו (אחרי שתמצאו שוב את הנשוא ואת הנושא):
- א. בעיית העלייה במחירי הדיור ברחבי הארץ הוצגה בידי נציג איגוד הקבלנים.
 ב. על העיר ירושלים נאבקו לאורך ההיסטוריה עמים רבים.
 ג. מי זכה בתחרות האולימפית לזריקת כדור ברזל?
 ד. עיקרון חשוב במשטר דמוקרטי הוא שמירת זכויות האדם של המיעוטים השונים במדינה.
 ה. תלמידים יקרים, הכינו לקראת השיעור הבא מצגת על תופעת צריכת האלכוהול בקרב בני הנוער בחברה הישראלית.
 ו. לצבא האמריקני יש יחידות עילית למלחמה בטרור העולמי.
 ז. המושבות הראשונות נתמכו בידי הברון רוטשילד כדי למנוע את התמוטטות הרעיון של פרנסת יהודים מעמל כפיהם.
 ח. מטרתו העיקרית של האתר היא להביא את תלמידי החטיבה העליונה להצלחה בבחינות הבגרות בלשון עברית.
 ט. עם סיום מסע הבחירות התברר גודל הכישלון של סקרי הבחירות בניבוי תוצאות האמת.
 י. נטילת ידיים לפני הארוחה היא מצווה ביהדות.
 יא. מדבר סקר תרחק.
 יב. בשנת 1952 ויתר אלברט איינשטיין על הצעתו של דוד בן גוריון לשמש נשיא מדינת ישראל.
 יג. לישראל אין שדות נפט.
 יד. עיסוקו של הבורסקאי הוא עיבוד עורות.
 טו. המתמודדת לנשיאות ארצות הברית מטעם המפלגה הדמוקרטית היא רעייתו של הנשיא לשעבר ביל קלינטון.
 טז. בעקבות חשיפת רשת ריגול יהודית במצרים החליט דוד בן גוריון לאסור יציאת לוחמים יהודים למשימות מעבר לגבול.
 יז. לאחר הצלחתי באולימפיאדת הפיזיקה הבינלאומית רציתי ללמוד בטכניון.
 יח. אין לנו יכולת להתמודד עם הפערים החברתיים הגדולים במדינה.
 יט. לאחר סיום ניתוח המשפטים בתחביר הוא התעייף.

משלימים במשפט – קריאה, פנייה והסגר:

מושגי בסיס:

קריאה: מילה או ביטוי המביעים רגש.

יופי, עכשיו גם אני מלוכלכת.

פנייה: פנייה לאדם או לקבוצה בשם או בכינוי.

יוסי, אתה חולם.

הסגר: ביטוי שתפקידו לספק לקורא מידע נוסף על ההקשר שבו נאמר המשפט (מידת

וודאות, מקור המידע, רגש).

כנראה לא נצא היום.

חוקי הקריאה, הפנייה וההסגר:

1. בתוך משפט יכולות להופיע מילים שאינן חלק מן ההתרחשות המתוארת בו: מילים "אורחות". חנה, אני מתנצלת על מה שקרה.
2. כיוון שהמילים האורחות אינן חלק מן המשפט, נהוג להפרידן מן המשפט באמצעות פסיק. חנה, אני מתנצלת על מה שקרה.
3. המילים האורחות מתחלקות לשלוש קבוצות (ראשי תיבות קפ"ה): מילות קריאה, מילות פנייה ומילות הסגר.
4. הקריאה: מילות קריאה לדוגמה: אוי, אוי ואבוי, חבל, יופי, קדימה, די, מספיק, אוף...
5. הפנייה: מילות פנייה לדוגמה: יוסי, דינה, אבא, אימא, אחי, חברים, בחור, חבר'ה... הפנייה עשויה להיראות כמו נושא, אבל אחריה מופיע פסיק. יוסי, אל תחלום. סימן נוסף הוא שהמשפט יכול להתקיים בלי הפנייה, אך אינו יכול להתקיים ללא הנושא.
6. ההסגר: ניתן להשתמש בהסגרים לשלוש מטרות (ראשי תיבות סג"ר): ספק/ודאי, גרון (מקור המידע), רגש. מילות הסגר לדוגמה:
 - א. מידת וודאות: כנראה, כמובן, כידוע, ללא ספק, בוודאי, אפוא, אם כן, לכאורה, כביכול.
 - ב. מקור מידע: לפי _____, לדברי _____, לטענת _____, לדעתו...
 - ג. רגש: לצערי, לשמחתך, למרבה הפלא, לדאבוני...
7. רוב ביטויי ההסגר מתחילים בכ' או בל': כנראה, כמובן, כפי הנראה, כידוע, כאמור, לפי, לדברי, לכאורה, לדעת, לשמחתי, למרבה הצער...

שאלות:

- 3) לפניכם משפטים פשוטים. מצאו בכל אחד מהם את הנושא ואת הנושא.
לאחר מכן נתחו את המילים המסומנות בקו:
- לדעתי, הייתה פה טעות.
 - הצלחנו להקים אוניברסיטאות מחקר מצוינות, למרבה השמחה.
 - לך אל הנמלה, עצל!
 - כנראה, עומדים להשקיע בחברה שלנו עשרות מיליוני דולרים בעשור הקרוב.
 - על פי פרסומים זרים, יש לישראל נשק גרעיני.
 - אוי ואבוי, אנחנו בצרה.
 - מי לדעתך יזכה בתוכנית "הכוכב הבא"?
 - אורחים נכבדים, אנחנו שמחים לארח אתכם בכפר הנופש המפנק ביותר בישראל!
 - בתי החולים במדינה עובדים קשה בכל שעות היממה, כידוע.
 - אדוני השופט, זאת האמת.
- 4) לפניכם משפטים מסוגים שונים (פשוט, איחוי ומורכב) שברובם כבר מצאתם נושא ונושא:
- אם המשפט פשוט, מצאו את הנושא ואת הנושא שלו ואז נתחו את המילים המסומנות בקו.
 - אם המשפט מאוחד, תחמו את איבר א ואת איבר ב, ומצאו בכל אחד מהם נושא ונושא ונתחו את המילים המסומנות בקו.
 - אם המשפט מורכב, תחמו את הפסוקית או הפסוקיות ומצאו בפסוקית (או בפסוקיות) ובמשפט העיקרי נושא ונושא. כמו כן נתחו את המילים המסומנות בקו.
- דע מאין באת.
 - בשל תנאי מזג האוויר הקשים בקיץ בקטאר ייערך המונדיאל בחודשי החורף.
 - היועץ המשפטי לממשלה הגיש נגד השר אריה דרעי כתב אישום, ובעקבות זאת התפטר השר מתפקידו.
 - לא ידעתי מה יקרה בסוף הסרט.
 - תרגול רב של שאלות ברמות קושי שונות הוא תנאי חיוני להצלחה בבחינות במתמטיקה.
 - המדבקה "חינוך זול עולה לנו ביוקר" מודבקת על מכוניות של מורים רבים בישראל.
 - אהוד מנור הוא מגדולי הפזמונאים בישראל, והוא הותיר אחריו מאות שירים מפורסמים.
 - גם במקרה של אי תשלום חשבונות מים אין לחברות המים סמכות לנתק את זרם המים לביתו של החייב.
 - אם תזכרו באיזה צד של הלחם מרוחה החמאה, תצליחו בחיים.

- י. היום בוטלו שיעורי הספורט בידי המזכירות כי המורים לחינוך גופני יצאו לטיול שנתי עם כיתות י"ב.
- יא. עוד לא אבדה תקוותנו בת 2000 השנים להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון.
- יב. אם שותים, לא נוהגים.
- יג. לך אל הנמלה וראה את דרכיה.
- יד. מטח הטיילים הפוקד את צפון הארץ הביא לגל ביטולים של הזמנות בצימרים ובבתי המלון.
- טו. במשרד האוצר מתכננים רפורמות רבות לעידוד התחרות במשק, אך בכנסת מכשילים ניסיונות אלה.
- טז. המטבע שבקרקעית הבריכה נראה גדול יותר מגודלו האמתי הודות לשבירת קרני האור במים.
- יז. תדע כל אם עברייה שגורל בניה מסור בידי מפקדים ראויים.
- יח. אף על פי שישראל נחשבת מעצמה בתחום הגידול, עדיין צפויה לנציגינן באולימפיאדה בענף זה התמודדות קשה ביותר עם יריבים ממדינות שונות. יט. כשאנחנו נתקלים בהמצאה גאונית בפשטותה, אנחנו שואלים איך לא חשבו על זה קודם.
- כ. לאחר שנים של התעלמות מרווחתם של ניצולי השואה בישראל סוכם על תוספת של מיליארד שקלים לסעיף תקציבי זה.
- כא. בטירונות למדנו ששלושים שניות הן זמן מספיק לביצוע פעולות שבתיכון עשינו בדקות ארוכות.
- כב. כאשר עוסקים בכסף, כולם נהיים בני אותה דת.
- כג. אילו ציפורים הן דוברות כבני אדם, אילו מין שירים הן ודאי לציפורים? כד. המשפט "אם אין לחם, תאכלו עוגות" מיוחס למארי אנטואנט.
- כה. גם אם אחסוך כסף כל חיי, הסיכוי שארכוש דירה בכוחות עצמי, קטן מאוד.

משלימים במשפט – סוגי התיאורים:

חוקי סוגי התיאורים:

1. יש הרבה סוגים של תיאורים.
2. בתשובותיכם לעולם אינכם צריכים לציין את סוג התיאור, אך המונחים יכולים להופיע בשאלות ולכן כדאי להכיר אותם.
3. סוג התיאור נקבע על פי המילה הכללית שבה ניתן להחליף את המילה הנתונה.
4. רשימת התיאורים העיקריים:

שם התיאור	ניתן להחליף במילה	דוגמה
תיאור זמן	מתישהו	ישנתי <u>בלילה</u> .
תיאור מקום	איפשהו	ישנתי <u>בחצר</u> .
תיאור אופן	איכשהו	ישנתי <u>במנוחה</u> .
תיאור סיבה	בגלל, מחמת...	ישנתי <u>מחמת העייפות</u> .
תיאור תכלית	בשביל, למען...	ישנתי <u>בשביל לצבור כוח</u> .
תיאור ויתור	למרות, על אף...	ישנתי <u>למרות הרעש</u> .
תיאור תנאי	אם, במקרה...	<u>במקרה של רעש</u> אתה לא תצליח לישון.

האוגד – ארבעת סוגי האוגדים:

מושגי בסיס:

אוגד: מילה המחברת בין הנושא והנשוא במשפט ללא פועל.
מילות האוגד הבסיסיות הן: הוא, היא, הם, הן.
דני הוא גיבור. הוא = אוגד.

חוקי האוגד:

1. קיימות 5 וריאציות על קבוצת האוגדים העיקרית:

א. בסיסי: הוא, היא, הם, הן.

דני הוא גיבור. הוא = אוגד.

ב. שלילי: אינו, אינה, אינם, אינן.

דני אינו גיבור. אינו = אוגד.

ג. עבר/עתיד: היה והטיותיה

דני היה גיבור. היה = אוגד.

ד. השתנות: נהיה, הפך, נעשה והטיותיהן.

דני הפך לגיבור. הפך ל=אוגד.

ה. אוגד דמיוני: אם אין במשפט אוגד, נוסיף אוגד דמיוני.

החתול שמן = החתול הוא שמן (החתול = נושא, שמן = נשוא).

2. המילים "זהו" ו"זוהי" הן קיצור של "זה הוא" ו"זו היא", כלומר נושא + אוגד.

זוהי הבעיה הגדולה ביותר שלי. זוהי = נושא + אוגד.

האוגד – מילים המתחזות לאוגדים :

חוקי מילים המתחזות לאוגדים :

1. אין מילה המשמשת בתפקיד אוגד בלבד. כל אחת מהמילים שהזכרנו יכולה לשמש גם בתפקיד אחר.
2. המילה הוא עלולה להיות נושא. הוא הלך בשדות. הוא = נושא.
3. המילים אינו, היה, והפך עלולות להיות נושא. אין לי ארץ אחרת. היה כאן בית. התינוק הפך את החדר. אין, היה, הפך = נושא.
4. המילה הוא היא אוגד רק כאשר אין פועל במשפט. החתול הוא שלי. הוא = אוגד.
5. המילים "אינו" ו"היה" הן אוגד רק כשאין מתחלפות במילה "יש". האיש אינו נחמד. האיש היה נחמד. אינו, היה = אוגד.
6. המילים "הפך", "נהיה" ו"נעשה" הן אוגד רק אם ניתן להחליף אותן ב-"הפך ל...". הזיקית הפכה צהובה. הפכה = הפכה ל = אוגד.

תפקידים תחביריים – האוגד :

שאלות :

- 1) נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו בכל אחד מהמשפטים :
 - א. נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו :
 - i. לאחר חתימת החוזה הוא שמח מאוד.
 - ii. הרצל הוא אחת הדמויות החשובות בתולדות הציונות.
 - ב. נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו :
 - i. אין לי זמן לטפל בעניין זה.
 - ii. דינה אינה מומחית בתחום זה.
 - ג. נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו :
 - i. שאול הפך עצבני.
 - ii. שאול הפך כיסא.
 - ד. נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו :
 - i. לפני שנים רבות היה לנו כלב.
 - ii. דוד היה מלך ישראל.

- ה. נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו :
- i. האם הייתם מסכימים לכך?
 - ii. לא היה להם כוח להתנגד להחלטה.
- ו. נתחו את תפקידה של המילה המסומנת בקו :
- i. הלימודים בפקולטה להנדסה נעשו קשים.
 - ii. העבודה במפעל נעשתה באמצעות רובוטים.

תפקיד תחבירי של פסוקית:

חוקי התפקיד התחבירי של פסוקית:

1. כאשר יש פסוקית במשפט, עלינו להתייחס אליה כמילה אחת שיש לזהות את תפקידה.
 2. זיהוי התפקיד התחבירי של פסוקית הוא כמעט זהה לזיהוי תפקידה של מילה בודדת.
פסוקית הפותחת במילים "מי ש...", או "מה ש", או שניתן להחליפה במילה "הדבר" = פסוקית נושא.
מה שיכשיל אותך הוא מה שלא חשבת עליו. מה שיכשיל אותך = פסוקית נושא.
במחקר הוכח כי העישון מזיק לבריאות = במחקר הוכח הדבר = פסוקית נושא.
 3. פסוקית שאינה מתקשרת לפועל = פסוקית לוואי.
החתול שקנתה לי סבתא, קפץ אתמול מהגג.
קפץ שקנתה לי סבתא = לא אפשרי = פסוקית לוואי.
 4. פסוקית שמתקשרת לפועל:
- א. אם ניתן להחליפה במילים כגון משהו, על משהו = פסוקית מושא.
חיים אמר "נחזור הביתה" = חיים אמר משהו = פסוקית מושא.
 - ב. אם לא ניתן להחליפה במילים אלו = פסוקית תיאור.
חיים חזר הביתה כי הוא כבר היה עייף. חיים חזר משהו = לא אפשרי = פסוקית תיאור.

תפקיד תחבירי של פסוקית במשפט ללא פועל:

חוקי התפקיד התחבירי של פסוקית במשפט ללא פועל:

1. גם כאן, זיהוי התפקיד התחבירי של פסוקית הוא זהה לזיהוי תפקידה של מילה בודדת.
 2. לאחר שזיהינו את האוגד:
- א. פסוקית בתחילת המשפט – פסוקית נושא.
מי שיגיע ראשון הוא המנצח = פסוקית נושא.

- ב. פסוקית מיד אחרי האוגד – פסוקית נשוא.
השאלה היא מה עושים עכשיו = פסוקית נשוא.
- ג. כל אפשרות אחרת – פסוקית לוואי.
המנצחת היא הקבוצה שתגיע ראשונה לגדר. = פסוקית לוואי.
3. המקרה היחיד שבו פסוקית היא פסוקית נשוא, הוא כאשר הפסוקית באה מיד לאחר אוגד.

שאלות:

- 1) לפניכם משפטים מורכבים. תחמו את הפסוקית או את הפסוקיות בכל אחד מהם וציינו את תפקידן התחבירי. זכרו שבכל מקרה יש למצוא נשוא ונשוא מחוץ לפסוקית:
- א. בספארי נולדה קרנפה מזן שנמצא בסכנת הכחדה.
ב. כדי שיהיו לישראל עוד זוכים בפרס נובל בעתיד, היא חייבת לטפח את מערכת החינוך שלה.
ג. אסיר שייתפס מבריח לכלא חפצים אסורים, יושם בבידוד.
ד. הסיסמה "איפה הכסף" שימשה את אחד המתמודדים בבחירות.
ה. מה שלא הורג, מחשל.
ו. המודעות המפורסמות על לוחות המודעות העירוניים מודבקות באישור העירייה.
ז. המסר המרכזי מנאומו של ראש הממשלה היה כי עלינו לסמוך רק על עצמנו.
ח. בית המשפט שזיכה את ראש הממשלה אהוד אולמרט בפעם הראשונה, הרשיע אותו בפעם השנייה.
ט. אל תעשה לחברך את מה ששנוא עליך.
י. מי שלא טרח בערב שבת, מה יאכל בשבת?
יא. לא נוכל לשנות את ההחלטה לאחר שהיא תעבור בממשלה.
יב. המחשבה שכסף בלבד יכול לגרום לאושר, מופרכת לחלוטין.
יג. אומרים שיש אהבה בעולם.
יד. אחד המשפטים המפורסמים הוא "הסנדלר הולך יחף".
טו. משמעות המשפט הזה היא שאדם סובל ממחסור דווקא בתחום עיסוקו.
טז. כאשר ייגמרו לי הרעיונות, אדע שהגיעה העת לפרוש מתפקידי במשרד הפרסום.
יז. לא ברור כיצד זכתה קטאר באירוח משחקי המונדיאל ב-2022.
יח. מי שלא הגיע, הפסיד, מכיוון שהמופע הזה לא יחזור עוד במחיר כזה.
יט. הידיעה כי החיים קצרים היא אחד המניעים העיקריים לפעילות האנושית.
כ. השאלה אם יש משמעות לקיום האנושי, היא אחת השאלות הפילוסופיות הגדולות.
כא. כל מה שתעלו בדעתכם, כבר עלה בדעתנו קודם.

- כב. אף על פי שאלפי ישראלים ראו את העב"מים שעופפו בשמים, החוקרים התייחסו אליהם בביטול.
- כג. בתי הקברות מלאים באנשים שחשבו שהעולם לא יסתדר בלעדיהם.
- כד. אחרי שהוקמה מדינת ישראל הוסכם כי לא תפעל תחבורה ציבורית בשבת.
- כה. מי שטוב לו ושמח כַּף ימחא.
- כו. בסוף כל טקס שנערך בישראל מכריז המנחה: "תם הטקס".
- כז. אף על פי שמשלוח דוא"ל הוא שיטה יעילה בהרבה מפקס, ישנם מוסדות ממשלתיים שבהם עדיין משתמשים רבות בפקס.
- כח. בעולם עדיין מתקיים ויכוח ער בסוגיה אם יש להוציא להורג בני אדם.
- כט. השאלה הגדולה ביותר הייתה מה הדרך הנכונה לפנות את היישובים ללא אלימות.
- ל. אילולא התחוללה השואה הנוראה, סביר שהעם היהודי היה מונה היום למעלה מ-20 מיליון נפש.
- לא. לאחר שסיירת מטכ"ל נכשלה במבצע החילוץ של החייל נחשון וקסמן, פרץ ויכוח מי יחידת העילית הטובה ביותר במדינה.
- לב. טענת משטרת ישראל בוויכוח הזה הייתה שהימ"מ היא היחידה הטובה ביותר.
- לג. בסיירת מטכ"ל טענו: "למרות הכישלון בחילוץ אנחנו טובים יותר".
- לד. היות שהחדר לא היה מסודר לא מצאתי את הדף שחיפשתי.
- לה. לא בטוח שיש כוכבים נוספים שבהם מתקיימים חיים.
- לו. אם בארזים נפלה שלהבת, מה יגידו אזובי קיר?
- לז. * בתשדיר המזהיר מפני חפצים חשודים, נאמר: "אל תיגע פן תיפגע".
- לח. * על אף שכאשר ממשלה נשענת על רוב דחוק של 61 חברי כנסת, היא שברירית, ניסיון העבר מראה שממשלות צרות החזיקו מעמד.

חלקים כוללים:

מהו חלק כולל?

מושגי בסיס:

חלק כולל: רשימה של פריטים שמופיעה במשפט, שני פריטים ומעלה. לפני הפריט האחרון ברשימה מופיעה מילת איחוי (בדרך כלל ו). יוסי וחיים יצאו לטיול.

חוקי החלק הכולל:

1. חלק כולל אינו משפיע על סוג המשפט.
2. יש ארבעה סוגי קשרים בין מילות החלק הכולל. סוג הקשר נקבע על פי מילות הקישור שבתוכו:

א. הוספה: ו..., וגם..., ואף, חיים וגם יוסי הם נחמדים.

ב. ברירה: או ראינו עכשיו את חיים או את יוסי?

ג. ניגוד: ולא..., לא... אלא.. ראינו את חיים ולא את יוסי.

ד. צמצום: למעט כל הכיתה למעט יוסי הגיעה לטיול.

3. ההבדלה בין חלק כולל למשפט איחוי נעשית בעזרת "מבחן הנקודה": החליפו את מילת האיחוי בנקודה של סוף משפט.

א. קיבלתם שני משפטים עצמאיים? = משפט איחוי.
דני אכל ודביר ישן = דני אכל. דביר ישן = אפשרי = משפט איחוי.

ב. לא קיבלתם שני משפטים עצמאיים? = חלק כולל.
דני ודביר ישנו. דני. ודביר ישנו = לא אפשרי = חלק כולל.

חלק כולל – תיחום:

חוקי תיחום חלק כולל:

1. שני אגפיו של החלק הכולל חייבים להיות מקבילים משלוש בחינות:

א. במילות היחס (אם יש):
חשבנו על הבעיות ועל הפתרונות.

- ב. בחלק הדיבור :
אחי הוא יפה ונחמד. (שתי המילים תארים)
- ג. בתפקיד התחבירי :
אכלנו ביצים וסלט. (שתי המילים מושאים)
2. החזרות עוזרות לנו לקבוע את גבולותיו של החלק הכולל.
3. אם בחלק כולל אין חזרות – זאת שגיאה.
לא נכון : חשבנו על הבעיות והפתרונות.

תפקידו התחבירי של חלק כולל:

חוקי זיהוי תפקידו התחבירי של חלק כולל :

- מזהים תפקיד תחבירי של חלק כולל בדיוק כפי שמזהים תפקיד תחבירי של מילה בודדת.
- כאשר אנו מתבקשים לנתח מילים בודדות ואנו מגלים שהן פריט בתוך חלק כולל, עלינו לציין : חלק מ _____ כולל.
נועה ושלומית נסעו בחללית. נועה = חלק מנושא כולל.

שאלות:

- (1) לפניכם משפטים :
- בכל משפט ציינו אם הוא משפט פשוט או שהוא משפט פשוט בעל חלק כולל, ונתחו בו את כל המילים.
 - אם המשפט בעל חלק כולל, ציינו את הקשר הלוגי שיש בין החלקים הכוללים (ריבוי והוספה, ניגוד, צמצום ובררה).
 - אני סומך על המפקדים ועל החיילים שלנו.
 - הקור והגשם מבריחים את הישראלים, אך לא את התיירים.
 - לעולם אל תצעק עליי.
 - בעקבות הודעת דובר המשטרה על תפיסת חשודים וחשודות במעשה הנפשע אנחנו יכולים להירגע.
 - באירועים נוצצים פוגשים הרבה ספורטאים ודוגמניות.
 - אמצעי תקשורת רבים נקלעו למצוקה כספית בשנים האחרונות בשל הירידה בהיקף רכישת פרסומות.
 - את ואני עומדים לנסוע לחו"ל לתקופה ממושכת כדי להימלט מכל הצרות.
 - אתמול נרשמו טמפרטורות גבוהות בנגב, בערבה ובבקעת הירדן.
 - לאור הצטיינותו בלימודים ובשל הלחץ של הוריו למד חברי הנדסת חשמל באוניברסיטה היוקרתית MIT בארצות הברית.
 - סטודנטים רבים לומדים מקצועות מעשיים, כגון : הנדסה, מדעי המחשב, רפואה, ראיית חשבון ומשפטים.

- יא. הצטיינתי בכל המקצועות, להוציא חינוך גופני.
 יב. הכלכלה הישראלית אינה מבוססת על אוצרות טבע, אלא על הון אנושי.
 יג. על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה ועל גמילות חסדים.
 יד. דוד בן גוריון היה ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון של מדינת ישראל.
 טו. טום וג'רי הם מהדמויות המצוירות המפורסמות ביותר בעולם.
 טז. השם הנפוץ בעולם הוא מוחמד.
 יז. כולם הגיעו לאירוע, חוץ מנשיא המדינה.
 יח. אני או אתה נזכה בפרס הראשון בפסטיבל.
 יט. מחירי הדלק הוזלו בחודשים יוני, יולי ואוגוסט.
 כ. לי ולך יהיו חיים מאושרים במושב הזה.
 כא. התעשרתי מעבודה קשה, ולא מזכיה בפיס.
 כב. * בתשרי נתן הדקל פרי שחום נחמד.
 כג. * שתיים הוא המספר הזוגי הראשוני היחיד.

2) לפניכם משפטים מסוגים שונים.

- ציינו את סוגו התחבירי של כל משפט. מצאו נושא ונושא בכל משפט, איבר, פסוקית או משפט עיקרי. נתחו את המילים המסומנות בקו. במשפטים המורכבים קבעו את תפקיד הפסוקית:
- א. חופש אינו תלוי בגודל הכלוב, אלא בבעל המפתח.
 ב. מארק טווין אמר: "יש שלושה סוגי שקרים: שקרים, שקרים גסים וסטטיסטיקה".
 ג. אלוהים נתן לאדם שתי אוזניים ופה אחד, כדי שיקשיב יותר משידבר.
 ד. ניסיון הוא בית ספר טוב, אבל מחירו גבוה.
 ה. רק שני דברים הם אינסופיים: היקום והטמטום האנושי, ואני עדיין לא בטוח בקשר ליקום. (אלברט איינשטיין)
 ו. תנו לי ספה נוחה, כלב, ספר טוב ואישה יפה, ואחר כך תשלחו את הכלב לקרוא את הספר במקום אחר, ואני אוכל ליהנות קצת. (גראוצו מרקס)
 ז. פסימיות היא מותרות שיהודי אינו יכול להרשות לעצמו.
 ח. לדעת הרב שלמה אבינר, אין לפחד מהמוות, אלא מריקנות החיים.
 ט. האמת נמצאת תמיד בפשטות, ולא בהכפלה ובסיבוך של דברים.
 י. חשיבה לוגית תוביל אותך מ-A ל-B, ואילו הדמיון יוביל אותך לכל מקום.
 יא. אלברט איינשטיין העריך שבמלחמת העולם הרביעית יילחמו במקלות ובאבנים.
 יב. מעריכים כי חמישים אחוזים מהמקצועות של ימינו יהיו מיותרים עד לשנת 2025 בעיקר בעקבות קיומם של רובוטים ומערכות מחשוב בעלי "בינה מלאכותית".
 יג. תינוקות רבים שנולדו בשנת תשע"ה נקראו בשם "איתן" בעקבות מבצע "צוק איתן" שנערך בקיץ 2014.
 יד. עקב גל החום בארץ ובגלל מחסור במזגנים בחלק מכיתות הלימוד בבית הספר החליטה ההנהלה על סיום הלימודים בשעות שלפני הצהריים.

3) לפניכם זוגות של משפטים. ציינו ליד כל משפט אם הוא משפט פשוט בעל נשוא מורחב או משפט פשוט בעל חלק כולל:

- א. ענה על הסעיפים הבאים:
- i. רמת הקושי של המשימות הולכת וגדלה.
 - ii. התינוקת זוחלת והולכת.
- ב. ענה על הסעיפים הבאים:
- i. המנהל שב והתנצל על האירוע.
 - ii. המנהל שב לחדר והתנצל על האירוע.
- ג. ענה על הסעיפים הבאים:
- i. אין לי שקלים, אלא דולרים.
 - ii. אין לי אלא דולרים.
- ד. ענה על הסעיפים הבאים:
- i. השוטר מיהר להפסיק את המסיבה.
 - ii. השוטר מיהר למקום והפסיק את המסיבה.

תמורה מסכמת ותמורה מפרטת:

מושגי בסיס:

- ביטוי מכליל: ביטוי כללי לרשימה של פריטים.
תפוז, אשכולית, לימון – פירות הדר.
תמורה מסכמת: ביטוי מכליל המופיע לאחר רשימת הפריטים.
שני וחנה, התאומות, שונות מאוד זו מזו. התאומות = תמורה מסכמת.
תמורה מפרטת: רשימת פריטים המופיעה לאחר ביטוי מכליל.
התאומות, שני וחנה, שונות מאוד זו מזו. שני וחנה = תמורה מפרטת.

חוקי התמורה המסכמת והתמורה המפרטת:

1. לעיתים מוצגת במשפט לא רק רשימה של פריטים (שהיא החלק הכולל) אלא גם ביטוי שכולל את כולם יחד (נקרא: ביטוי מכליל).
2. במקרה כזה, התפקיד התחבירי של כל אחד מן השניים ייקבע לפי הסדר שלהם. האחרון מביניהם הוא תמיד תמורה.
שני וחנה, התאומות, שונות מאוד זו מזו. התאומות = תמורה.
התאומות, שני וחנה, שונות מאוד זו מזו. שני וחנה = תמורה.
3. סימני פיסוק בין הביטוי המכליל לפירוט:
 - א. כאשר הביטוי המכליל מופיע קודם: ביטוי מכליל: פרט, פרט ופרט.
אני אוהב מאוד פירות הדר: אשכולית, תפוז וקלמנטינה.
 - ב. כאשר הפירוט מופיע קודם: פרט, פרט, פרט – ביטוי מכליל. אני אוהב מאוד אשכולית, תפוז וקלמנטינה – פירות הדר.

הוספת ביטוי מכליל למשפט:

חוקי הוספת ביטוי מכליל למשפט:

1. יש למצוא ביטוי שכולל בתוכו את כל הפריטים.

2. ביטויים מכלילים שימושיים:

- א. אנשים שונים.
- ב. דברים שונים.
- ג. זמנים שונים.
- ד. מקומות שונים.
- ה. גורמים שונים.
- ו. אופנים שונים.
- ז. דרכים שונות.
- ח. תחומים שונים.
- ט. תופעות שונות.
- י. מאפיינים שונים.

שאלות:

4) הוסיפו ביטוי מכליל או תמורה מסכמת למשפטים שלפניכם:

- א. ישראל זכתה במדליה אולימפית בג'ודו, בשיט מפרשיות ובשיט קאנו.
- ב. המשטרה מתקשה להתמודד עם הפשע ברחובות בשל מחסור במשאבים ובגלל בעיית מנהיגות.
- ג. המים בישראל מגיעים מהכנרת, מאקוויפר החוף וממתקני התפלה.
- ד. המחשב והטלפון פועלים בשיטה הדיגיטלית.
- ה. אהוד אולמרט ודוד בן גוריון היו משפטנים.
- ו. נעמי שמר כתבה את "על הדבש ועל העוקץ", את "ירושלים של זהב" ואת "חורשת האקליפטוס".
- ז. אני שוקלת ללמוד היסטוריה ופילוסופיה.
- ח. הילדים של היום צופים בטלוויזיה, בוהים במסך המחשב ומקלידים בטלפון הנייד.
- ט. העולם המערבי סובל מהתמכרות לטלפון הנייד ולחומרים כימיים.
- י. המדינות הנחשלות סובלות מרעב, ממחלות ומאלימות.

5) הוסיפו תמורה כוללת למשפטים אלה :

- א. ביקרנו במספר ערי בירה באירופה.
- ב. הצלחתו של המפעל תלויה במספר גורמים.
- ג. על שלושה דברים העולם עומד.
- ד. אני אוהב מאכלים של יוצאי תימן.
- ה. התחביר עוסק במספר סוגי משפטים.
- ו. כדי שיתקיים משפט ייחוד צריכים להימצא במשפט שני רכיבים.
- ז. כדי להצליח בחיים נדרשות כמה תכונות.
- ח. על שטרי הכסף הישראליים הופיעו דמויות של פוליטיקאים.
- ט. בדגל ארצות הברית יש שתי צורות.
- י. תבלינים משפרים את טעמו של המאכל.

6) לפניכם ארבעה משפטים :

- I. תוכניות הריאליטי מפרנסות בכבוד את ערוצי הטלוויזיה המסחריים.
 - II. תוכניות הריאליטי פונות למכנה המשותף הנמוך.
 - III. מבקרי טלוויזיה רבים מבקרים בחריפות את תוכניות הריאליטי.
 - IV. תוכניות הריאליטי יתקיימו עוד זמן רב.
- א. במשפט I יש שני ביטויים שניתן להוסיף להם תמורה כוללת (מפרטת).
הוסיפו תמורה שכזו לשני הביטויים.
 - ב. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
 - ג. המירו את משפטים I ו-II למשפט פשוט בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
 - ד. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בעל פסוקית לוואי.
 - ה. המירו את משפטים I ו-III למשפט אחד בקשר לוגי של ויתור והסתייגות.
 - ו. המירו את משפטים III ו-IV למשפט פשוט בקשר לוגי מתאים.
 - ז. הוסיפו הסגר למשפט IV.
 - ח. כתבו משפט מורכב שבו משפט IV ישמש פסוקית נושא.

המרות:

הנחיות כלליות:

מושגי בסיס :

שאלת המרה : משימה של בניית משפט מחדש בהתאם להוראות ספציפיות.
יש מורים הקוראים למשימות אלה "שחבור".

חוקי ההמרות :

1. בשאלות המרה ניתן לערוך מספר שינויים במשפט אחד (בדרך כלל מדובר בשינוי עיקרי אחד, שגורר כמה שינויים אחרים).
2. מותר להוסיף ולגרוע מילים – אך באופן מינימלי.
 - א. אם לא נתבקשנו בפירוש, לא נוסיף ולא נגרע מילים הנושאות תוכן מובהק, כגון : שולחן, נסיעה, לפרסם.
 - ב. השינויים יהיו בדרך כלל במילות קישור, במילות יחס ובמילות עזר כגון : הוא, אלא, לפי, על, את... וכן בסדר המשפט.
3. עליכם לפסק את המשפט שכתבתם לפחות פיסוק בסיסי :
 - א. נקודה/סימן שאלה/סימן קריאה בסוף המשפט.
 - ב. פסיקים בין איברים ובסיום פסוקיות.
 - ג. מירכאות לפני דיבור ישיר ואחריו.
4. לשאלות המרה לעתים קרובות יש מספר תשובות אפשריות.
גם אם התשובה שמוצגת באתר אינה בדיוק התשובה שאליה הגעתם, יכול להיות שצדקתם. העיקר הוא להבין את העיקרון.
5. בתום משימת ההמרה חשוב לוודא שני דברים :
 - א. שביצעתם את המשימה המופיעה בשאלה.
 - ב. שהמשפט שקיבלתם בסופו של דבר הוא תקין.

המרות בין סוגי משפטים:

תהליך ההמרה מסוג משפט אחד לאחר:

1. נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
2. אם יש צורך, נהפוך את סדר המשפט.
3. הטיול התקיים על אף שירד גשם. ← ירד גשם ועל אף זאת הטיול התקיים.
אם יש צורך, "ננטרל" פעלים או "נפתח" פעלים.
- התלמיד הצליח מפני התאמץ. ← התלמיד הצליח בגלל מאמצי.

שאלות:

- 1) המירו את המשפטים שלפניכם למשפט מסוג אחר ושמרו על אופן קשר לוגי.
- א. בשל פרסום שמו של החשוד בעיתון פוטרה אשתו מעבודתה.
 - ב. יש גידול במספר העולים מצרפת בעקבות גל הפיגועים במדינה.
 - ג. אף על פי שהאוכלוסייה בישראל גדלה בכל שנה, מספר מיטות האשפוז כמעט לא השתנה בעשור האחרון.
 - ד. למדנו למבחן מספר שעות, ולאחר מכן יצאנו למסיבה.
 - ה. אם תפרוץ שביתה בנמלי הים של ישראל, היבואנים עלולים להיפגע כלכלית.
 - ו. תרמנו דם בשביל להציל חיים של אחרים.
 - ז. לפני מותו ציווה דוד בן גוריון לקבור אותו בנגב.
 - ח. בניגוד לשגשוג במרכז הארץ בפריפריה מפעלים רבים נסגרים.
 - ט. לאחר שנסגרו רוב בתי הספר המקצועיים בישראל, החלו תלמידים רבים לנשור מלימודים עיוניים.
 - י. היום פורים, ובשל כך כל הארץ שמחה וצוהלת.
 - יא. במקרה של הגרלה קשה לישראל בסיבוב הראשון של ליגת האלופות הסיכוי של הנבחרת לעלות לשלב הבא אפסי.
 - יב. לאור התוצאות המפתיעות של ורד במבחנים במתמטיקה החליטה הנהלת בית הספר לאפשר לה לקפוץ ל-5 יחידות לימוד.
 - יג. אם שותים, לא נוהגים.
 - יד. ראש העיר התנגד להקמת מגדל מגורים נוסף בשכונה על אף המחסור בדירות בעיר.
 - טו. דניאל חזר לביתו לאחר שבית המשפט זיכה אותו מאשמת רצח.
 - טז. בכנסת יש 120 חברים, ואילו בסנאט האמריקני יש 100 חברים.
 - יז. מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית, לפיכך יש בה לפעמים התנגשויות בין הערכים היהודיים לערכים הליברליים.
 - יח. היום הלכה לעולמה רעיית נשיא ארצות הברית לשעבר לאחר מאבק קשה במחלת הסרטן.

- יט. דודי שמש מותקנים על גגות רוב הבתים בישראל כדי לנצל את אנרגיית השמש לחימום מי רחצה.
- כ. אחרי שעיתונים יומיים החלו להינתן לאנשים חינם, העיתונים היומיים הוותיקים קרסו.
- כא. העיתונות הכתובה נדרשה לעשות "חישוב מסלול מחדש" בעקבות פריצתו של האינטרנט לחיינו.
- כב. הרשתות החברתיות טומנות בחובן סכנות חברתיות גדולות לצד יתרונות גדולים מאוד.
- כג. היות שמדינת ישראל כמעט אינה משקיעה בשיקום אסירים, רבים מהאסירים חוזרים לבית הכלא לתקופת מאסר נוספת.
- כד. למרות שהוא מאחורי סורג ובריח, הוא ממשיך לנהל את העולם התחתון.
- כה. בשעה שבאפריקה הרעב מכה בעוצמה, בעולם המערבי אנשים זורקים אוכל רב לפח.

המרת תפקיד תחבירי של פסוקית:

תהליך ההמרה של תפקידה התחבירי של פסוקית במשפט:

1. נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
2. כאשר המשימה מציינת זאת במפורש, יש להמציא חלקים מן המשפט בעצמנו. החתול מת. ← החתול מת כי היה זקן מאוד.
3. אם יש צורך, נהפוך את הפועל מסביל לפעיל או מפעיל לסביל. בעקבות זאת יש לשנות גם את נושא המשפט. נאמר לנו על ידי הרופאים שמצבו של החולה יציב. ← הרופאים אמרו לנו שמצבו של החולה יציב.
4. אם יש צורך, ננטרל את הפועל במשפט בכך שנהפוך אותו לשם פעולה. סבא שמח שהנכדים באים לבקר אותו. ← השמחה של סבא היא שהנכדים באים לבקר אותו.

שאלות:

- (2) לפניכם משפטים שבכל אחד מהם פסוקית נושא או פסוקית מושא.
1. ציינו מה תפקיד הפסוקית במשפט הנתון.
 2. אם במשפט יש פסוקית מושא, כתבו את המשפט מחדש כך שהפסוקית תהפוך לפסוקית נושא. אם במשפט יש פסוקית נושא, כתבו את המשפט מחדש כך שהפסוקית תהפוך לפסוקית מושא.
 3. המירו כל פסוקית בכל משפט לפסוקית נושא.
 4. המירו כל פסוקית בכל משפט לפסוקית לוואי.
- א. לא מובן לנו איך ממשיכים לגבות את התשלום הזה למרות ביטול העסקה.
 - ב. קריין החדשות הודיע לכל עם ישראל: "ראש הממשלה יצחק רבין הלך לעולמו".
 - ג. לא אמרו לתלמידים מדוע בוטל הטיוח השנתי.
 - ד. למומחי ביטחון ברור שהיה פה מחדל אבטחתי חמור.
 - ה. הידעת שהתנ"ך הוא הספר הנגנב ביותר מחנויות הספרים בעולם?
 - ו. לדעת שר האוצר, לא סביר שמנהלים בכירים מרוויחים מיליונים בשנה, ואילו עובדים בחברותיהם מרוויחים לפעמים שכר מינימום.
 - ז. "אל יתהלל חוגר כמפתח" נכתב בתנ"ך.
 - ח. המלכה עדיין לא החליטה מי יהיה יורש העצר של הממלכה.
 - ט. התברר שיש לי שבר באגן הירכיים.
 - י. בישיבת ועד העובדים סיכמו שהעובדים ישבתו במקרה של דחיית דרישות השכר שלהם.
- (3) לפניכם משפטים מורכבים ובהם פסוקית. בכל משפט עליכם להמיר את תפקיד הפסוקית לפי ההנחיה.
- א. המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור סיבה :
אם התלמידים יהיו מעורבים בתכנון הלימודים בבית ספרם, הישגיהם בלימודים ישתפרו.
 - ב. המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור זמן :
אם התלמידים יהיו מעורבים בתכנון הלימודים בבית ספרם, הישגיהם בלימודים ישתפרו.
 - ג. המירו את המשפט למשפט בעל פסוקית תכלית :
אם התלמידים יהיו מעורבים בתכנון הלימודים בבית ספרם, הישגיהם בלימודים ישתפרו.
 - ד. המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור ויתור :
אם לומדים היטב למבחנים של המורה הזאת, מצליחים בהם.
 - ה. המירו את הפסוקית לפסוקית תיאור תנאי :
כשמחליטים לנסוע לטיול מסביב לעולם, צריך לחסוך כסף רב.

דרכי מסירת הדיבור:

מושגי בסיס:

- דיבור ישיר: ציטוט מדויק.
הפרופסור אמר: "טעיתי".
- דיבור עקיף: ציטוט לא מדויק.
הפרופסור אמר שהוא טעה.
- הסגר: ציטוט בתוך משפט פשוט.
לדברי הפרופסור, הוא טעה.

תהליך ההמרה של דרכי מסירת הדיבור:

1. נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
2. נשנה את הגופים במשפט בהתאם.
אחותי טוענת שאין לה כינים. ← אחותי טענה: "אין לי כינים".
3. אם יש צורך, "ננטרל" פעלים או "נפתח" פעלים.
אחותי טוענת שאין לה כינים. ← לטענת אחותי, אין לה כינים.

שאלות:

4) חלק 1:

לפניכם משפט:

מנהלת בית הספר אמרה לתלמידים הנכשלים שהיא מתכוונת לאפשר להם לעלות כיתה במקרה של שיפור בציוניהם במבחני סוף השנה.

- א. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור ישיר.
- ב. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נושא בדיבור ישיר.
- ג. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נושא בדיבור עקיף.
- ד. המירו את המשפט למשפט פשוט בעל הסגר.

חלק 2:

לפניכם משפט:

"הנחיתי את צה"ל להיערך לכל התפתחות בגבול הצפוני של המדינה" טען הרמטכ"ל במסיבת עיתונאים.

- א. קבעו את סוגו התחבירי של המשפט הנתון. אם הוא מורכב, ציינו את תפקיד הפסוקית שבו.
- ב. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור עקיף.
- ג. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נושא בדיבור ישיר.
- ד. המירו את המשפט למשפט פשוט.

חלק 3 :

לפניכם משפט :

על פי הודעת מנכ"ל חברת אל על לנוסעים במחלקת התיירים, הוא מתכוון לפנק אותם בארוחות גורמה.

א. קבעו את סוגו התחבירי של המשפט.

ב. מהו התפקיד התחבירי שמציין את הדובר במשפט?

ג. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור עקיף.

ד. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור ישיר.

ה. המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נשוא בדיבור ישיר.

המרת קשר לוגי :

תהליך ההמרה של קשר לוגי :

1. נשתיל במשפט מילת קישור על פי ההנחיות (נחליף את מילת הקישור הנתונה אם יש).
2. אם יש צורך, נשנה את זמן הפעלים שבמשפט. אבקר את סבתא כדי לשמח אותה. ← סבתא שמחה כי ביקרתי אותה.
3. אם יש צורך, ניצור מאזכרים כדי למנוע כפילויות. הילד סיים את כל האוכל מהצלחת. ← הילד סיים את כל האוכל מהצלחת ולכן הוא קיבל סוכריה.
4. אם יש צורך, נהפוך את המשפט מחיובי לשלילי או משלילי לחיובי. אילו היה כביש החוף פקוק, הייתי נאלצת לנסוע דרך כביש 6. ← כביש החוף לא היה פקוק, ולכן לא נאלצתי לנסוע דרך כביש 6.

שאלות :

5) ענו על הסעיפים הבאים :

- א. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של סיבה ותוצאה. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של ויתור והסתייגות : הבריונים התנכלו לילדים משום שהילדים היו חלשים מהם.
- ב. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של תנאי. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של סיבה ותוצאה : אם לא יינקטו צעדים חריפים בעניין, מחירי הדירות בישראל ימשיכו לטפס.
- ג. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של ניגוד. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של זמן : בצמרת הארגון נחשפו שחיתויות חמורות אבל הן טופלו.
- ד. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של זמן. המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של תכלית :

- העיתונאי רצה לוודא את אמינות הנתונים שקיבל עד הפרט האחרון לפני שיצא אתם לתקשורת.
- ה. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של השוואה.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של ויתור והסתייגות :
במדינות המפותחות האוכלוסייה הולכת ומתמעטת, ואילו בישראל האוכלוסייה הולכת וגדלה.
- ו. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של סיבה ותוצאה.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של זמן :
בעשרות השנים האחרונות כלי הטיס התפתחו מאוד, ולכן ניתן כיום להגיע לכל נקודה בעולם בתוך יום או יומיים לכל היותר.
ז. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של זמן.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של סיבה ותוצאה :
לאחר שהכריז בן גוריון על הקמת מדינת ישראל, תקפו צבאות ערב את המדינה הצעירה.
- ח. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של ויתור והסתייגות.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של תנאי :
גם אם תישאר ער במשך כל הלילה שלפני המבחן ותלמד, יש סיכוי טוב שתיכשל בו.
- ט. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של סיבה ותוצאה.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של השוואה :
עלינו לשמור על טוהר הנשק דווקא מפני שאויבינו אינם שומרים עליו.
- י. לפניכם משפט ובו קשר לוגי של תנאי.
המירו אותו למשפט בעל קשר לוגי של סיבה ותוצאה :
אילו ידעו היפנים שהאמריקנים ישליכו עליהם פצצות אטום, הם לא היו תוקפים את האמריקנים בפרל הרבור.

6) לפניכם שלושה משפטים :

- I. שכר המינימום עלה.
II. עובדים רבים לא יכלו להתפרנס בכבוד.
III. עובדים רבים פוטרו.
- א. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי מתאים.
ב. המירו את משפטים I ו-II למשפט פשוט בקשר לוגי מתאים.
ג. המירו את משפטים I ו-III למשפט איחוי בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
ד. המירו את משפטים I ו-III למשפט מסוג כלשהו בקשר לוגי של זמן.

7) לפניכם שלושה משפטים :

- I. לישראל יש בעיות ביטחוניות רבות.
- II. תקציב הביטחון של ישראל גדול מאוד.
- III. ישראל אינה משקיעה מספיק בחינוך.
- א. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי של סיבה ותוצאה.
- ב. המירו את משפטים I ו-II למשפט פשוט בקשר לוגי מתאים.
- ג. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי של תכלית.
- ד. המירו את משפטים II ו-III למשפט מורכב בקשר לוגי מתאים.
- ה. המירו את משפטים II ו-III למשפט מורכב בקשר לוגי של תנאי בטל.
- ו. כתבו משפט איחוי בקשר לוגי של השוואה שבו משפט III ישמש איבר א. הוסיפו איבר ב.

8) לפניכם ארבעה משפטים :

- I. אלי כהן היה יהודי שעלה מסוריה.
- II. אלי כהן ידע ערבית סורית על בוריה.
- III. אלי כהן היה סוכן מוסד בדמשק.
- IV. אלי כהן העביר לישראל ידיעות חשובות על המשטר הסורי ועל הצבא הסורי.
- א. המירו את משפטים I ו-II למשפט מורכב בקשר לוגי מתאים.
- ב. המירו את משפט III למשפט מורכב בעל פסוקית לוואי.
- ג. המירו את משפטים III ו-IV למשפט פשוט אחד.
- ד. המירו את משפטים III ו-IV למשפט איחוי אחד.

הוספת פסוקית לוואי למשפט :

מושגי בסיס :

פסוקית לוואי : פסוקית המספקת מידע נוסף על אחד משמות העצם שבמשפט. החתול שקנה לי אבא הוא חתול סיאמי.

תהליך הוספת פסוקית לוואי למשפט :

1. נחבר את המשפטים בעזרת מילת הקישור ש, אשר או ה' הזיקה. נציב מילה זו מיד לאחר ביטוי חוזר הקיים בשני המשפטים.
פייסבוק מתפרנסת מפרסום ממוקד לאנשים לפי תחומי העניין שלהם. ברשות פייסבוק נתונים אישיים רבים על אנשים. ← פייסבוק שברשותה נתונים אישיים רבים על אנשים, מתפרנסת מפרסום ממוקד לאנשים לפי תחומי העניין שלהם.

שאלות:

- 9) לפניכם זוגות משפטים. הפכו כל זוג משפטים למשפט אחד:
- א. תחרות האירוויזיון היא תחרות הזמר השנתית של איגוד השידור האירופי. ישראל משתתפת באירוויזיון משנת 1973.
 - ב. הנורות היוקרתיות דלקו כל הלילה. הנורות היוקרתיות נתרמו על ידי ג'ובאני.
 - ג. הצוללנים לא מצאו זכר לספינה. הספינה נעלמה לפני חודשיים כ-50 ק"מ מקפריסין.
 - ד. התחרות תיפתח מחר בכיכר העיר. רק כלבים גזעיים רשאים להשתתף בתחרות.
 - ה. האפליקציה WAZE פותחה על ידי חברת ישראלים. האפליקציה WAZE מסייעת לאנשים להגיע במהירות המרבית ממקום למקום.
 - ו. בית הספר מעודד כישרונות צעירים. בית הספר צפוי להגיע למקום הראשון בתחרות השחמט לנוער.
 - ז. המנהל החדש אינו מכבד את זכויותי הבסיסיות. המנהל החדש הגיע רק אתמול.
 - ח. החיילים מעדיפים לתקוף עכשיו בכל הכוח על אף הסכנה. החיילים מתגייסים לצבא כדי להילחם.
 - ט. ברחבי העיר משוטטות מספר מכוניות של מדבירים. מכוניות של מדבירים נוהגות להשמיע מוזיקה עליזה בשילוב אפקטים משעשעים.
 - י. על הנסיך ג'ונגו המטורף נדבר בשבוע הבא. ג'ונגו המטורף הביא את ממלכתו אל עברי פי-פחת.

איחוד משפטים:

- תהליך איחוד המשפטים:
- נחבר את המשפטים בעזרת מילות קישור מתאימות.
- החתול אכל. החתול היה רעב. ← החתול אכל כי החתול היה רעב. ניצור מאזכרים כדי למנוע כפילויות.
- החתול אכל כי החתול היה רעב. ← החתול אכל כי הוא היה רעב.

שאלות:

- 10) ענו על הסעיפים הבאים:
- א. הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. עלותה של הוצאת ספר באופן עצמאי עשויה להגיע כמה עשרות אלפי שקלים.
 - ii. עלות הוצאת ספר מורכבת מעריכה, מעיצוב גרפי ומהדפסה.
 - iii. האתגר הגדול בהוצאת ספר באופן עצמאי הוא השיווק שלו.
- ב. הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. המנונים רבים של מדינות מעודדים את בני המדינה להילחם על ארצם.
 - ii. ההמנון הצרפתי מעודד את העם הצרפתי להילחם על ארצו.
 - iii. ההמנון של מדינת ישראל עוסק רק בגעגועי עם ישראל לארצו בימי גלותו.
- ג. הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. לקראת הלידה ראשו של העובר צריך להיות כלפי מטה.
 - ii. בחודשי ההיריון הראשונים העובר הוא קטן יחסית.
 - iii. בחודשי ההיריון הראשונים העובר יכול להתהפך במי השפיר כרצונו.
- ד. הפכו את שלושת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. המאפיינים הגיאוגרפיים של המדינה משפיעים מאוד על הפוליטיקה שלה ועל ערכיה.
 - ii. ארצות הברית היא מדינה מוקפת ים ללא כל אויבים בטווחים של אלפי קילומטרים.
 - iii. ארצות הברית יכולה להרשות לעצמה להיות ליברלית ופתוחה יותר ממדינות אחרות.
- ה. הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. שר החקלאות הציע להעביר את חתולי הרחוב לארצות אחרות במקום לסרס אותם.
 - ii. שר החקלאות הוא אורי אריאל.
 - iii. שר החקלאות הוא אדם דתי.
 - iv. על פי המסורת היהודית הסיורס אסור.
- ו. הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. המחשבים הראשונים מילאו חדר שלם.
 - ii. המחשבים הראשונים ביצעו פעולות שכיום מבצע מחשבון כיס פשוט.
 - iii. אין לזלזל בהישגיהם של ממציאי העבר.

- iv. ההמצאות החדשניות של ימינו מתבססות על ההמצאות של העבר.
- ז. הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. כלי רכב ישנים עשויים לשרוד שנים רבות עם טיפול נכון.
 - ii. כלי הרכב החדשים מלאים שכלולים ואביזרי נוחות.
 - iii. יש אנשים שמעדיפים דווקא כלי רכב ישנים.
 - iv. כלי רכב ישנים הם מכניים ונטולי מחשבים.
- ח. הפכו את ארבעת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. חז"ל אומרים שירושלים נחרבה בגלל שנאת חינוס.
 - ii. יש שסבורים שהחורבן הגיע כעונש מלמעלה על שנאת החינוס.
 - iii. למעשה חז"ל התכוונו לסיבות ההיסטוריות שמהן השתלשל החורבן.
 - iv. ירושלים שלפני החורבן הייתה שקועה במלחמות אחים שהחלישו את היהודים מאוד.
- ט. הפכו את חמשת המשפטים שלפניכם למשפט אחד ארוך ובו מילות קישור מתאימות:
- i. הזנבנים הם ציפורים ייחודיות החיות בנגב ובערבה.
 - ii. הזנבנים שלהבו את דמיונם של חוקרים רבים.
 - iii. הזנבנים מנהלים חיים קבוצתיים לחלוטין.
 - iv. בגידול גוזלי הזנבנים שותפה הקבוצה כולה, ולא רק ההורים.
 - v. לחיים קבוצתיים במידה עמוקה כזאת אין כמעט שום דוגמה נוספת בעולם הטבע.

פיצול משפט:

תהליך חלוקת המשפט למשפטים קצרים:

1. נחלק את המשפט המקורי ליחידות תוכן קטנות שניתן לבנות מהן משפטים עצמאיים. לצורך החלוקה נעזר במילות הקישור.
על אף שהאופוזיציה התנגדה לרפורמה בכל תוקף, היא בוצעה. ← האופוזיציה התנגדה לרפורמה בכל תוקף. היא בוצעה.
2. נוודא שבכל אחד מן המשפטים החדשים יש נשוא ונושא: [פועל + מי (פועל)], או אוגד.
- דודי עלה לישראל בגלל אהבתו לארץ. ← דודי עלה לישראל. הוא אוהב את הארץ.
3. נבאר מאזכרים.
דודי עלה לישראל. אוהב את הארץ. ← דודי עלה לישראל. דודי אוהב את הארץ.

4. אם הדבר נדרש, נסדר את המשפטים לפי סדר ההתרחשות.
דודי עלה לישראל. דודי אוהב את הארץ. ← דודי אוהב את הארץ. דודי עלה לישראל.

שאלות:

11) ענו על הסעיפים הבאים:

- א. לפניכם משפט. חלקו אותו לשני משפטים פשוטים:
התקשורת איננה רק אמצעי לדיווח על המציאות אלא גם כלי להשפיע עליה.
- ב. לפניכם משפט. חלקו אותו לשני משפטים פשוטים:
הקיפודים מתגוננים מפני כל העולם בעזרת קוציהם, אולם הדבר גם גורם להם להידרס שוב ושוב בכבישים.
- ג. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים:
מתבגרים רבים מעריצים את הספר "הנסיך הקטן" מכיוון שהוא קורא תיגר על עולם המבוגרים שגם הם נוטים לתעב.
- ד. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים:
כיום הממשלה ממעטת להקים יישובים חדשים ובמקום זה משקיעה בעיבוי יישובים קיימים על מנת לחסוך את עלות התשתיות.
- ה. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים:
עלות הייצור היא החלק הזניח בעלותם של רוב המוצרים, שמשקללת בתוכה – מלבד את הרווחים שהמוכר מעוניין לשלשל לכיסו - גם את השינוע ואת השיווק למשל.
- ו. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים:
מלכת אנגליה, שעלתה על כסאה רק לפני שנתיים, כבר מחוללת מהומות רבות בשדה הפוליטי, על אף שלמעשה אין לה כל מעמד חוקי.
- ז. לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים:
ישראל היא אמנם מדינה קטנה וענייה באוצרות טבע, אולם יש ברשותה הון אנושי ולכן היא נחשבת למעצמת היי-טק.
- ח. לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים:
על אף שהרכבות הן אחד מכלי התחבורה המנועיים הקדומים ביותר, הן ממשיכות לשרת מיליוני נוסעים ברחבי העולם גם כיום בשל יכולתן לעקוף פקקי תנועה ובשל המהירות הגבוהה שהן מסוגלות לפתח.
- ט. לפניכם משפט. חלקו אותו לחמישה משפטים פשוטים:
סדרת ספרי "הארי פוטר" שכתבה ג'יי קיי רולינג ועוסקת בעולם פנטסטי של קוסמים ומכשפות, זכתה להצלחה מטאורית והיא סדרת הספרים הנמכרת ביותר בעולם אחרי התנ"ך.
- י. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני:
על אף שבמדינות המפותחות תנאי החיים הם המשופרים ביותר בהיסטוריה, אוכלוסייתן מצטמקת, והדבר יפיל בשנים הבאות נטל כלכלי כבד על כתפי הדור הצעיר.

- יא. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני:
בכוורת נוצר בלגן של ממש, כיוון שמלכת הדבורים, שהייתה אחראית לניהול הכוורת ולהעמדת צאצאים, מתה.
- יב. לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני:
המשטרה עצרה את החשודה בשוד נהג המונית שעצר לאסוף נוסעים שהמתינו בתחנת האוטובוס.
- יג. לפניכם משפט. חלקו אותו לשלושה משפטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני:
לאחר שידור התוכנית על יוקר המחיה בישראל חל גידול במספר הישראלים שביקשו אזרחות אירופית.
- יד. לפניכם משפט. חלקו אותו לארבעה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני:
היום אנחנו חונכים את הרכבת התחתית שנבנתה במשך שש שנים, אשר תקל על עומס התנועה בגוש דן שהלך וגדל בעשרות השנים האחרונות.
- טו. לפניכם משפט. חלקו אותו לחמישה משפטים פשוטים וסדרו אותם לפי סדר הגיוני:
לאחר הדיון בכנסת על מעצרו של בני הקהילה האתיופית במהלך ההפגנה שנערכה בשבוע שעבר, הוחלט על הקמת ועדה לבחינת יחס המשטרה לבני הקהילה הזו.

המרה ממשפט שאלה למשפט חיווי:

מושגי בסיס:

- משפט חיווי: משפט המביע עובדה או דעה. בסופו מופיעה נקודה.
למשל: החתול מת.
- משפט שאלה: משפט המביע שאלה. בתחילתו מופיעה מילת שאלה, ובסופו מופיע סימן שאלה.
למשל: מתי מת החתול?
- שאלות רטוריות: יש שאלות שהתשובה עליהן ברורה מאליה.
למשל: מי דיבר איתך בכלל?

תהליך ההמרה ממשפט שאלה למשפט חיווי:

- נסיר מן המשפט את מאפייני השאלה ונחליף אותם במאפייני חיווי.
האם אתה רוצה להתחתן איתי? ← אתה רוצה להתחתן איתי.
- אם יש צורך, נהפוך את המשפט מחיובי לשלילי או משלילי לחיובי.
האם אין שום ברירה אחרת? ← יש ברירה אחרת.

פרגמטיקה:

פרגמטיקה – שימושיהם של המבנים התחביריים השונים:

חוקי הפרגמטיקה (הבולטים מודגשים):

מבנה תחבירי	תפקיד	דוגמה
רצף של משפטים פשוטים	-מבליט את הנושא בכל משפט. -מדגיש את המסר.	אורי לא אכל תפוח. אורי לא אכל תפוז. אורי בכלל אינו אוהב פירות.
משפט מורכב ומשפט איחוי	-יוצרים מסר לכיד ומקושר. -מאפשרים לדחוס מידע רב במשפט אחד.	אורי לא אכל תפוח וגם בתפוז לא נגע, כי הוא בכלל אינו אוהב פירות.
משפט איחוי	באמצעות משפטי איחוי ניתן לבטא ניגוד וכן ליצור מקצב.	הרוח הצליפה, הגשם שטף, ובבית היה חם ונעים.
חלק כולל	יוצר חזרות בטקסט וכך מעצים ומדגיש את המסר.	ישנו במלון עלוב, מחניק, מלוכלך ומטונף.
חלק כולל לא... אלא...	מדגיש את המסר.	הסיפור הזה הוא לא עצוב אלא מצחיק.
חלק ייחוד	שם דגש על אחד החלקים במשפט, שבאופן טבעי לא היה מודגש כל כך.	גנב – סופו לתלייה.
שינוי סדר המילים במשפט	שינוי סדר המשפט עשוי להביא להדגשה של המילים המופיעות בהתחלת המשפט.	על כך עדיין לא דיברנו בינינו.
הסגר	מביע את עמדתו של הכותב ביחס לנושא הנידון (ספק או ודאות, רגשות, מקור המידע)	לשמחתי, בישראל קיים מגוון גדול מאוד של נמלים.
	פעמים רבות משתמשים בהסגר לציון פליאה או אירוניה.	השר, כמה צפוי, ישן באותו הזמן.
לוואי ותמורה	משמשים להוספת מידע ופירוט לגבי הטקסט.	למדתי אצל ז'קי קרנפי הגאון, הפרופסור המפוזר ביותר עלי אדמות.
תמורה	בתמורה משתמשים גם להוספת אמינות או להדגמה.	יש חומצות שומן שדווקא חסרות לגוף, למשל אומגה 3.

אמרו לנו להתייצב כאן היום. נאמר לנו שעלינו להתייצב כאן היום.	במבנים סתמיים משתמשים כאשר רוצים להדגיש את הפעולה אך להשמיט את מי שביצע אותה.	נושא סתמי/ פסוקית נושא
אם שותים – לא נוהגים.	במבנים סתמיים משתמשים גם למתן תוקף כללי.	
גרשון אכל את התפוח.	פועל פעיל מתאר באופן הברור ביותר מה בדיוק התרחש. הוא תורם לבהירות ומונע עמימות.	פועל פעיל
כדאי שהתפוח ייאכל. כדאי לאכול את התפוח. אכילת התפוח מומלצת.	בצורות אלו משתמשים כאשר רוצים להדגיש את הפעולה אך להשמיט את מי שביצע אותה.	פועל סביל / שם פועל / שם פעולה
תוזל עלות התחבורה הציבורית!	בפועל סביל משתמשים גם למתן תוקף כללי ולהדגשה.	פועל סביל
ראש הממשלה אמר: "אאשר את מתווה הגז".	-מקנה לטקסט אמינות ואובייקטיביות. -יוצר קירבה בין הכותב לנמענים, כאילו הדברים נאמרים כאן ועכשיו.	דיבור ישיר
העורב הוא עוף גדול בסדרת ציפורי השיר.	משמשים בעיקר בטקסטים מידעיים ועיוניים המתארים עובדות, למשל ערכים אנציקלופדיים ומחקרים.	משפטים ללא פועל
אסור להעיר את הדוב.	משמשים להצגת משפטים כאמיתות מוחלטות שאין לערער עליהן.	משפטים מודליים
העישון מזיק לבריאות.	מציינים עובדות שנכונות תמיד.	זמן הווה
אם תתנהגי יפה, תקבלי סוכרייה.	משמש לציון איומים והבטחות.	קשר לוגי של תנאי
תקבלי סוכרייה על אף שלא התנהגת יפה.	משמש לציון מורכבות, כשרוצים לומר משהו אך גם להסתייג ממנו.	קשר לוגי של ויתור והסתייגות

שאלות:

- 1) לפניכם משפטים. בכל משפט הכותב משתמש במבנה מסוים כדי להשיג מטרה מסוימת. ציינו את המבנה ואת המטרה שהוא מבקש להשיג לה בכל משפט:
- א. אתה יצרת את הבעיה. אתה סובל ממנה. אתה תפתור אותה.
 - ב. העוני – משפחות רבות בישראל סובלות ממנו.
 - ג. מנהל בית הספר הבטיח: "לא יהיו כאן עוד העתקות".
 - ד. למזלנו, העונה כעת היא עונת הסתיו.
 - ה. גלי היא ילדתי הקטנה, היקרה, האהובה.
 - ו. יש לשנות את שיטת הממשל בישראל.
 - ז. נודע לנו כי תקרת המס באזורנו הועלתה.
 - ח. ירון זליכה, החשב הכללי לשעבר, רואיין במסגרת התכנית "מגש הכסף", תכנית שתיארה באופן ברור וחד מאפיינים מסוימים של הכלכלה הישראלית.
 - ט. מי שמצביע, משפיע. (סיסמה במסע הסברה לעידוד הציבור להשתתף בבחירות לכנסת).
 - י. הולכים על ארץ נקייה. (מתוך פרסומת של המשרד להגנת הסביבה)
 - יא. יוזל הקוטגי.
 - יב. באירוע בוצע ירי לעבר דמויות חשודות.

תרגילים לסיכום:

שאלות:

- 1) לפניכם משפט הלקוח מתשדיר של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים: "חושבים חיים".
- המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית תנאי.
 - המירו את המשפט למשפט מורכב בעל פסוקית נושא.
 - מדוע לדעתכם השתמשו הפרסומאים בניסוח המקורי, ולא בניסוחים שהצעתם בסעיפים א ו-ב?

- 2) לפניכם מודעה משנות ה-70 של המאה הקודמת. קראו אותה וענו על השאלות שאחריה.

המלצות לכביסה

- הפרידי בין סוגי הכבסים: בגדים לבנים, בגדים צבעוניים, מגבות וכלי מיטה.
- בדקי אם נותרו חפצים בכיסי הבגדים.
- הקפידו לכבס על-פי הוראות היצרן המופיעות בתווית שעל הבגד.

- קבעו מהו סוגו התחבירי של כל משפט.
- מהו תפקידו התחבירי של החלק המסומן בקו תחתי במשפט I?
- מהו תפקידו התחבירי של החלק המסומן בקו תחתי במשפט III?
- המודעה שפורסמה לפני כמה עשרות שנים פנתה לנשים בימינו נהוג לנקוט לשון שוויונית.
 - המירו את הכותרת של המודעה ואת משפט I למשפט אחד הפונה לנשים ולגברים כאחד.
 - המירו את משפט II למשפט הפונה לנשים ולגברים כאחד, בדרך שונה מזו שבה השתמשתם בסעיף I.

- 3) לפניכם שני משפטים המבוססים על פסק הדין של בית המשפט העליון שהרשיע את כרמלה בוחבוט בהרג בעלה לאחר שהוא התעלל בה במשך שנים. קראו את המשפטים וענו על השאלות שאחריהם.
- השופט יעקב קדמי כתב: "כרמלה בוחבוט גרמה למותו של בעלה ב-31 כדורים בגלילון כשירתה בו מטווח קרוב בתוך ביתם".
 - בפסק הדין של השופטת דליה דורנר נכתב: "בעלה של כרמלה בוחבוט נורה על ידה לאחר שהתעלל בה התעללות קשה במשך שנים רבות".
 - מהו הסוג התחבירי של שני המשפטים?
 - מהו התפקיד התחבירי של הציטוט בכל אחד מהמשפטים?
 - המירו את הציטוט שבמשפט I למשפט פשוט.
 - המירו את הציטוט שבמשפט II למשפט איחוי בקשר לוגי מתאים.

- ו. סטודנטית למשפטים רוצה לכתוב פסקת השוואה בין ניסוחיהם של שני השופטים. באיזו מילת קישור תמליצו לה להשתמש כדי לקשר ביניהם?
- ז. כל אחד מהשופטים בחר לנסח את דבריו בצורה שונה מבחינה לשונית. התמקדו בציטוטים מדבריהם של כל אחד מהשופטים, וציינו מהו ההבדל מבחינת המבנה התחבירי בין הציטוטים.
- ח. לאור השוני במבנה התחבירי שצינתם בתשובתכם לסעיף ו, שעררו מי מהשופטים החמיר בעונשה של כרמלה בוחבוט, ונמקו את השערתכם.

4) לפניכם שש סיסמאות בחירות של מפלגות שונות במערכות בחירות שנערכו בישראל. בסוגריים צוין שם המפלגה שהשתמשה בסיסמה.

- I. נתניהו: עושים שלום בטוח. (הליכוד).
 - II. נלחמים בטרור. מנצחים את העוני. (העבודה).
 - III. הבית היהודי - מפסיקים להתנצל. (הבית היהודי).
 - IV. מחזירים עטרה ליושנה. (ש"ס).
 - V. שמאלנים הביתה! (מרצ).
 - VI. חייבים שינוי בממשלה. (מפלגת שינוי).
- א. חמש מהסיסמאות הללו הן מאותו סוג תחבירי, ואחת מהן היא מסוג תחבירי אחר. ציינו את סוג המשפט המשותף לחמש מהסיסמאות.
 - ב. ציינו את מספרה של הסיסמה יוצאת הדופן.
 - ג. מדוע לדעתכם מרבים להשתמש בתעמולת בחירות בסוג המשפט שצינתם בסעיף א?
 - ד. סיסמה I היא דו-משמעית.
 - i. ציינו את המילה שיוצרת את הדו-משמעות.
 - ii. נתחו את המילה שצינתם בסעיף הקודם בשתי דרכים שונות.
 - iii. נסחו את סיסמה I בשתי דרכים שונות, שכל אחת מהן תביע משמעות אחת בלבד.
 - ה. המירו את סיסמה I למשפט מורכב בעל פסוקית תנאי.
 - ו. מה התפקיד התחבירי של המילה "שמאלנים" בסיסמה V?
 - ז. המירו את סיסמה V למשפט מורכב בעל פסוקית נושא.
 - ח. את סיסמה II היה ניתן לנסח כמשפט איחוי. מדוע לדעתכם לא בחרו המנסחים בניסוח כמשפט איחוי?
 - ט. נסחו את סיסמה IV כמשפט סביל.
 - י. לפניכם סיסמת בחירות נוספת של מפלגת הליכוד: להחזיר את הביטחון. נסחו אותה כמשפט במבנה תחבירי שבו לא מצוין עושה הפעולה.

- 5) לפניכם רשימת הוראות לנוסעים במעלית:
- I. אין כניסה לילדים למטה מגיל 14 אלא בליווי מבוגרים.
 - II. הסעת אנשים או משאות מעל לעומס הרשום אסורות בהחלט.
 - III. אם אין אפשרות לצאת מהתא, לחצו על לחצן האזעקה.
 - IV. להתקשרות עם מוקד חרום יש ללחוץ על לחצן האזעקה במשך 5 שניות רצופות.
 - V. בשעת שריפה אין להשתמש במעלית.
 - VI. בשעת תקלה במעלית עליכם להתקשר לטלפון שירות שמספרו: 1800500800.
 - א. מהו סוגו של משפט I?
 - ב. נסחו את משפט I על דרך החיוב.
 - ג. איזה יתרון יש בניסוח משפט I באופן שבו הוא נוסח על פני הניסוח שהצעתם?
 - ד. המירו את משפט I למשפט מורכב בעל קשר לוגי מתאים.
 - ה. המירו את משפט III למשפט פשוט.
 - ו. ברשימה יש מספר משפטים בעלי נשוא מודלי. כתבו את מספריהם של המשפטים האלה.
 - ז. חשבו מהי הסיבה שברשימה זו יש מספר משפטים בעלי נשוא מודלי.
 - ח. נסחו את אחד המשפטים שלא סימנתם בסעיף ו כך שיהיה בו נשוא מודלי.
 - ט. אחד המשפטים ברשימה אינו תקין. מצאו אותו ותקנו את השיבוש שבו.

- 6) לפניכם קטע שלקוח מהערך "תיקון ליל שבועות" בוויקיפדיה, ובו ארבעה משפטים המסומנים בספרות (I) עד (IV). קראו אותו וענו על הסעיפים שאחריו:
- I. תיקון ליל שבועות הוא כינוי לסדר לימוד המיועד לליל חג השבועות הכולל התחלות וסיומים של פרקי התורה.
 - II. על פי המסורת, התורה ניתנה לעם ישראל בבוקר חג השבועות, והלימוד הוא ההכנה ליום מתן התורה.
 - III. לימוד התורה בלילה שלפני מתן תורה מתקן את חטאם של בני ישראל.
 - IV. על פי האגדה, בני ישראל ישנו עד מאוחר ביום מתן תורה, וה' נאלץ להעיר אותם בקולות וברקים.
- א. העתיקו את המשפטים I עד IV למחברתכם, וציינו ליד כל מספר את הסוג התחבירי של כל משפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
אם המשפט מורכב - תחמו את הפסוקית/פסוקיות, וציינו את תפקידה/תפקידן התחבירי. אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) - תחמו את איבריו.
 - ב. העתיקו מן הקטע חלק כולל אחד, וציינו את תפקידו התחבירי.
 - ג. מה התפקיד התחבירי המשותף למילים המסומנות בקו במשפטים II ו-IV?
 - ד. נסחו את משפט IV כמשפט מורכב.

7) לפניכם שני משפטים הלקוחים ממודעת פרסומת :

- I. פתור את החידה שבתחתית המודעה.
 - II. זכה בטיסה לארצות הברית.
 - א. מה סוגו של כל משפט (פשוט, איחוי, מורכב)?
 - ב. המירו את שני המשפטים למשפט פשוט אחד בעל קשר לוגי מתאים.
 - ג. המירו את שני המשפטים למשפט מורכב אחד בעל קשר לוגי של תנאי.
 - ד. האם ניתן להשתמש באותה מילת שעבוד שבה השתמשתם בסעיף ג אם זמנם של הפעלים במשפטים I ו-II יהיה זמן עבר? הסבירו את תשובתכם.
 - ה. המירו את שני המשפטים למשפט איחוי אחד שכל אחד מאיבריו יהיה בעל נושא סתמי.
- ו. מה היתרון הרטורי של הניסוח שכתבתם בתשובה לסעיף ה על פני הניסוח המקורי של מודעת הפרסומת?

8) לפניכם 5 משפטים. קראו אותם, וענו על הסעיפים שאחריהם :

- I. עורכי דין מרבים להביא ציטוטים מפסקי דין.
- II. בעבר פסקי הדין הודפסו בספרים.
- III. עורכי הדין נאלצו להקליד בעצמם את הציטוטים מפסקי דין.
- IV. כיום פסקי הדין מפורסמים באתרי אינטרנט שונים.
- V. עורכי הדין נדרשים לשתי פעולות, "העתק" ו"הדבק", כדי לצטט מפסקי דין.
 - א. העתיקו מאחד המשפטים חלק כולל, וציינו את תפקידו התחבירי.
 - ב. מה תפקידן התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט I?
 - ג. מצאו באחד המשפטים צמד מילים נוסף בעל תפקיד תחבירי זהה לזה שציינתם בתשובה לסעיף ב.
 - ד. האם תפקידן התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט III זהה לתפקידן התחבירי של אותן מילים המסומנות בקו במשפט V? אם כן, ציינו את התפקיד המשותף למילים בשני המשפטים. אם לא, ציינו את תפקידן של המילים בכל אחד מהמשפטים.
 - ה. כתבו את שני המשפטים II ו-III במשפט מורכב בעל קשר לוגי מתאים.
 - ו. נסחו את המשפטים II עד V במשפט איחוי בעל קשר של השוואה או עימות.

9) לפניכם שני משפטים :

- I. ספרים זה סטימצקי (מתוך פרסומת).
- II. זה כדאי.
 - א. מה ההבדל בתפקידה התחבירי של המילה "זה" בשני המשפטים?
 - ב. המירו את משפט I למשפט בעל נושא סתמי.
 - ג. המירו את משפט I למשפט בעל פסוקית נושא.
 - ד. מדוע בלשון הפרסומת מרבית להשתמש במשפטים כמו המשפט שניסחתם בתשובה לסעיף ב?

10 לפניכם שני משפטים :

- I. האופוזיציה : ראש הממשלה מפחד.
- II. ראש הממשלה : אני לא מפחד.
- א. מהו הסוג התחבירי של שני המשפטים?
- ב. המירו את משפט I למשפט פשוט.
- ג. המירו את משפט II למשפט מורכב בדיבור עקיף.
- ד. מה היתרון בניסוח משפט II כפי שנוסח במקור על פני הניסוח שכתבתם בתשובה לסעיף ג?
- ה. המירו את שני המשפטים למשפט אחד בעל קשר לוגי מתאים.
- ו. באחד המשפטים יש שגיאת תקינות. תקנו אותה והסבירו את התיקון.

11 לפניכם שני משפטים שהופיעו במהדורת חדשות :

- I. שר החינוך : מורים ותלמידים יקרים, אני גאה בכם!
- II. מדברי שר החינוך בטקס פתיחת שנת הלימודים בבית הספר "בגין" בנתניה הביא כתבנו אור לוי.
- א. מהו הסוג התחבירי של כל אחד משני המשפטים? אם המשפט מורכב, ציינו את תפקיד הפסוקית שבו.
- ב. באחד המשפטים יש חלק כולל. העתיקו אותו וציינו מה תפקידו התחבירי.
- ג. שנו את המשפט בעל החלק הכולל, כך שהחלק הכולל יהיה בעל תפקיד תחבירי של מושא.
- ד. המירו את החלק הכולל שציינתם בסעיף ב בצירוף סמיכות שהסומך שלו הוא "בית הספר".
- ה. לפניכם חלק ממשפט I :
 - i. מדוע לא ניתן לנתח משפט זה כמשפט ייחוד? הסבירו תוך שימוש במונחים תחביריים.
 - ii. המירו את המשפט הזה למשפט ייחוד.
 - iii. קבעו את תפקיד חלק הייחוד במשפט שניסחתם.
- ו. המירו את שני המשפטים למשפט מורכב אחד.

12 לפניכם שני משפטים. קראו אותם וענו על השאלות שאחריהם :

- I. הזול הוא יקר, והיקר הוא זול.
- II. זיל הזול סופו יוקר גדול.
- א. שני המשפטים מביעים מסר דומה אך סוגם התחבירי שונה. מהו סוגו התחבירי של כל משפט?
- ב. לשם מה משמש המבנה התחבירי שבמשפט II?
- ג. לפניכם חלק ממשפט I : הזול הוא יקר. נסחו חלק זה במבנה תחבירי אחר שמשגיג את המטרה שציינתם בתשובה לסעיף ב.
- ד. מה התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו בשני המשפטים?
- ה. הוסיפו למשפט II הסגר.

- 13** לפניכם שלושה משפטים. קראו אותם וענו על השאלות שאחריהם:
- I. דובר המשטרה מסר: "המשטרה עושה לילות כימים כדי לאתר את החשוד בשוד".
 - II. לדעתו של מפכ"ל המשטרה, החשוד בשוד ימצא בתוך מספר שעות.
 - III. סניף בנק הפועלים בתל-אביב נשדד.
- א. כל אחד מהמשפטים I ו-II מבטא מבנה תחבירי למסירת דברים בשם אומרם.
- i. מהו הסוג התחבירי של משפט I?
 - ii. מהו הסוג התחבירי של משפט II?
 - iii. מהו היתרון במסירת דברים בשם אומרם במבנה תחבירי כמו במשפט I?
 - iv. מה התפקיד של החלק המציין את הדובר בכל אחד מהמשפטים I ו-II?
 - v. המירו את משפט I למשפט במבנה תחבירי זהה לזה של משפט II.
 - vi. המירו את משפט II למשפט מורכב בעל פסוקית מושא בדיבור עקיף.
- ב. מה התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו במשפט I?
- ג. המירו את משפטים II ו-III למשפט פשוט אחד.
- ד. המירו את משפטים II ו-III למשפט מורכב אחד בעל פסוקית לוואי.
- ה. המירו את שלושת המשפטים למשפט אחד מסוג תחבירי כלשהו.

14 לפניכם שני משפטים:

- I. ניסינו מספר שיטות לימוד למבחן, למשל האזנה לחומר מוקלט וסיכום החומר בכתב.
- II. פרופ' סטיוארט, מומחה בעל שם עולמי ללמידה, ביקש לנקוט בדרך שונה.
 - א. מצאו במשפט I חלק כולל והעתיקו אותו.
 - ב. ציינו את תפקידו התחבירי של החלק הכולל שהעתקתם בסעיף א.
 - ג. העתיקו ממשפט II מילים שתפקידן התחבירי זהה לתפקיד שציינתם בתשובה לסעיף ב.
 - ד. בכל אחד מהמשפטים I ו-II משמש התפקיד התחבירי שציינתם בסעיף ב למטרה שונה. מה מטרת השימוש בתפקיד זה בכל אחד משני המשפטים?
 - ה. במשפט II יש שגיאת תקינות. נסחו את המשפט מחדש, כך שהוא יהיה תקין.
 - ו. משפט II הוא דו-משמעי.
 - i. העתיקו את החלק שיוצר את הדו-משמעות.
 - ii. כתבו חלק זה בשתי דרכים שונות, כך שכל אחת מהן תבטא את אחת המשמעויות.